

HE 68/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaisetuuksista annetun lain, toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n ja sairausvakuutuslain 10 luvun 2 §:n ja 11 luvun 2 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vammaisetuuksista annettua lakia, toimeentulotuesta annettua lakia ja sairausvakuutuslakia.

Vammaisetuuksista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että alle 18-vuotiailla keliakikoilla, jotka noudattavat gluteenitonta ruokavaliota, olisi mahdollisuus saada lapsen perusvammaistukea. Samalla muutettaisiin toimeentulotuesta annettua lakia siten, että perustoimeentulotuessa keliakiaa sairastavan osalta muina perusmenoina otettaisiin huomioon 38 euroa kuukaudessa keliakiasta johtuvien ylimääräisten ravintomenojen kattamiseksi ainoastaan, jos henkilö on täyttänyt 18 vuotta.

Esityksessä ehdotetaan myös, että vammaisetuuksista annetun lain säännöksiä lääketieteellisen selvityksen toimittamisesta sekä etuuden myöntämisen kestosta muutettaisiin.

Sairausvakuutuslain erityishoitorahaa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi hoidettavan lapsen iän osalta siten, että erityishoitorahaan olisi oikeus vakuutetulla, joka on alle 18-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä ansiotyötä. Sairausvakuutuslain mukaista vuosituloa koskevaa säännöstä muutettaisiin vastaavasti kuin erityishoitorahaa koskevaa säännöstä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Vammaisetuudet	5
2.1.1 Taustaksi vammaisuuksista	5
2.1.2 Keliakiasta etuuden perusteena	7
2.1.2.1 Keliakiasta sairautena	7
2.1.2.2 Keliakiasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta	7
2.1.3 Lääketieteellisestä selvityksestä vammaisuuksiensa ja vammaisuuksien myöntöjen kestosta	8
2.2 Erityishoitoraha	9
3 Tavoitteet	11
3.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste	11
3.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset	11
3.3 Erityishoitoraha	11
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	12
4.1 Keskeiset ehdotukset	12
4.1.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste	12
4.1.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset	12
4.1.3 Erityishoitoraha	12
4.2 Pääasialliset vaikutukset	12
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	12
4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen	12
4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksiin	13
4.2.1.3 Vaikutukset yrityksiin	14
4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset	15
4.2.2.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	15
4.2.2.2 Sukupuolivaikutukset	15
4.2.2.3 Vaikutukset lapsiin ja nuoriin	16
4.2.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin	17
4.2.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	18
4.3 Muut toteuttamisvaihtoehdot	19
5.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste	19
5.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset	19
5.3 Erityishoitoraha	20
6 Lausuntopalaute	20
6.1 Kuulemistilaisuus	20
6.2 Lausuntokierros	20
6.2.1 Yleisesti	20
6.2.2 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste	21
6.2.3 Vammaisuuksien menettelysäännökset	22

6.2.4 Erityishoitoraha.....	23
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	23
7.1 Laki vammaisetuksista.....	23
7.2 Laki toimeentulotuesta.....	25
7.3 Sairausvakuutuslaki	25
8 Voimaantulo	26
9 Toimeenpano ja seuranta	27
10 Suhde talousarvioesitykseen.....	27
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	27
11.1 Yhdenvertaisuus	27
11.2 Oikeus sosiaaliturvaan.....	28
11.3 Oikeusturva.....	29
11.4 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista	30
11.5 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista	30
11.6 Arviointia.....	31
11.6.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste	31
11.6.2 Vammaisetuksien menettelysäännökset	33
11.6.3 Erityishoitoraha.....	33
11.6.4 Yhteenveto.....	33
LAKIEHDOTUKSET	34
1. Laki vammaisetuksista annetun lain muuttamisesta.....	34
2. Laki toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n muuttamisesta.....	36
3. Laki sairausvakuutuslain 10 luvun 2 §:n ja 11 luvun 2 §:n muuttamisesta	37
LIITE	39
RINNAKKAISTEKSTIT	39
1. Laki vammaisetuksista annetun lain muuttamisesta.....	39
2. Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta.....	42
3. Laki sairausvakuutuslain 10 luvun 2 §:n ja 11 luvun 2 §:n muuttamisesta	43

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus osoittaa pysyvää rahoitusta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi. Yhtenä tällaisena toimena hallitusohjelman mukaan palautetaan keliakiakorvaus alaikäisiä ja alemman tulotason aikuisia painottaen.

Hallitus on aikaisemmin toteuttanut lainmuutoksen, jonka myötä keliakiasta aiheutuvia ylimääräisiä ravintomenoja on voitu 1.3.2025 alkaen huomioida osana perustoimeentulotukea 38 euroa kuukaudessa 16 vuotta täyttäneillä henkilöillä (laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta (847/2024)). Alle 16-vuotiaat ovat jo aiemmin Kansaneläkelaitoksen (jäljempänä Kela) ratkaisukäytännön mukaisesti voineet saada keliakian ja siitä aiheutuvan gluteenittoman ruokavalion noudattamisen perusteella vammaisetuuksista annetun lain (570/2007, jäljempänä vammaisetuslaki) mukaista alle 16-vuotiaan perusvammainen tukea.

Hallituksen neuvottelussa vuosien 2025–2028 julkisen talouden suunnitelmasta eli kehysriihessä, joka pidettiin 15.–16.4.2024, hallitus päätti osana sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toimia suunnata alle 18-vuotiaille kohdennettavaan keliakiakorvaukseen pysyvää rahoitusta yksi miljoona euroa vuodesta 2025 lukien. Lisäksi kun hallitus sopi samassa julkisen talouden suunnitelmassa toteuttavansa eräiden sosiaaliturvaetuuksien ikärajamuutokset, hallitus varasi tuossa yhteydessä rahoitusta siten, että lapsen perusvammainen edellytyksiä olisi jo tuolloin ikärajamuutoksen yhteydessä esitetty muutettavaksi siten, että perusvammainen voitaisiin myöntää keliakian tai ihokeliakian perusteella kaikille alle 18-vuotiaille. Muutos, jonka perusteella perusvammainen voitaisiin keliakian perusteella myöntää myös 16–17-vuotiaille, päätettiin rahoittaa eräiden sosiaaliturvaetuuksien ikärajoja koskevan muutoksen yhteydessä varatulla rahoituksella.

Lisäksi hallitusohjelman mukaan edistetään ammattihenkilöstön mahdollisuuksia kohdentaa työaika asiakastyöhön sekä vähennetään ammattihenkilöstöltä vaadittavan kirjallisen työn, kuten säädösperäisten lausuntojen ja erilaisten todistusten, määrää. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan hyvinvointialueita koskevien velvoitteiden laaja-alaisen keventämisen edistämiseksi asettaman valtiosihteeriryhmän työssä on noussut esiin tarve muuttaa vammaisetuslain mukaista menettelysäännöstä koskien vammaisetushakemuksen liitteeksi tarvittavaa lääketieteellistä selvitystä sekä täsmentää lakiin sitä, milloin etuus myönnetään toistaiseksi ja milloin määräaikaisena.

Lisäksi eräiden sosiaaliturvaetuuksien ikärajoja koskevien muutosten (HE 125/2024 vp) valmistelun yhteydessä havaittiin sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista erityishoitorahaa koskien yhtenäistämistarvetta myös sen lapsen ikärajan osalta, jonka hoidon vuoksi erityishoitorahaa myönnetään.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kelan kanssa.

Hallituksen esityksen sisällöstä on pidetty kuulemistilaisuus 10.11.2025. Samassa tilaisuudessa esiteltiin valmistelussa olevia muutoksia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaisiin kuntoutusrahaetuuksiin.

Kuulemistilaisuuteen kutsuttiin Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Keliakialiitto ry, Lastensuojelun Keskusliitto ry, Nuorisola ry, SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry sekä Vammaisfoorumi ry, ja kutsussa todettiin, että kutsua voi jakaa eteenpäin tarpeen mukaan jäsenjärjestöille tai muille tarkoituksenmukaisille tahoille. Kuulemistilaisuudessa saatua palautetta on kuvattu jaksossa 6.1 Kuulemistilaisuus.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pidetty lausuntokierros 19.12.2025-13.2.2026. Lausuntoja pyydettiin seuraavilta tahoilta: Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Akava ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, Etelä-Savon hyvinvointialue, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Helsingin kaupunki, HUS, Hyvinvointiala HALI ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Kela, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Keliakialiitto ry, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Kymenlaakson hyvinvointialue, Lapin aluehallintovirasto, Lapin hyvinvointialue, Lapsiasiavaltuutettu, Lastensuojelun Keskusliitto ry, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Lääkäripalveluyritykset ry, Omaishoitajaliitto ry, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Savon hyvinvointialue, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Päijät-Hämeen hyvinvointialue, SAMS Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf, Satakunnan hyvinvointialue, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen Lääkäriliitto – Finlands Läkarförbund ry, Suomen Yrittäjät ry, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, valtiovarainministeriö, Vammaisfoorumi ry, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa tai toimittamalla lausunto sosiaali- ja terveysministeriön kirjaamoon. Lausuntokierroksella saatua lausuntopalautetta on kuvattu jaksossa 6.2 Lausuntokierros.

Esitykseen on lausuntokierroksen yhteydessä lisäksi tarvittavilta osin tehty täsmennyksiä ja muutoksia.

Hankkeen asiakirjat, kuten lausuntopyyntö ja annetut lausunnot, ovat nähtävillä julkisessa palvelussa osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella [STM036:00/2024](https://www.valtioneuvosto.fi/hankkeet/STM036:00/2024).

Hallituksen esitys on annettu tiedoksi Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnalle 15.4.2026.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Vammaisetuudet

2.1.1 Taustaksi vammaisetuuksista

Vammaisetuslain tarkoituksena on tukea Suomessa asuvan vammaisen tai pitkäaikaisesti sairaan henkilön selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, osallistumista työhön tai opiskeluun sekä hänen toimintakykynsä ylläpitämistä, hänen kotona asumistaan, kuntoutustaan ja hoitoaan. Vammaisetuslain mukaisia etuuksia ovat alle 16-vuotiaan vammaistuki, 16 vuotta täyttäneen vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki sekä hoitotuen osana maksettava veteraanilisä.

Vammaistuet ja eläkettä saavan hoitotuki on porrastettu henkilön tuen tarpeen perusteella kolmeen tasoon: perustukeen, korotettuun tukeen ja ylimpään tukeen.

Vammaisetuudet ovat valtion rahoittamia etuuksia niiden yhteiskunnallisen luonteen takia. Vammaisetuusjärjestelmän kolme eri etuutta ovat toisiaan täydentäviä siten, että niillä pyritään osaltaan varmistamaan vammaisen ja pitkäaikaisesti sairaan henkilön tuki elämän eri vaiheissa.

Vammaisetuuksissa ikäraajat ja etuuksien nimet muuttuvat vammaisetuuksista annetun lain muuttamisesta annetun lain (736/2024, HE 125/2024 vp) mukaisesti 1.1.2027 alkaen siten, että alle 16-vuotiaan vammaistuen yläikäraja nousee 18 vuoteen ja nimi muuttuu lapsen vammaistueksi. 16 vuotta täyttäneen vammaistuen alaikäraja nousee 18 vuoteen ja nimi muuttuu aikuisen vammaistueksi. Samoin eläkettä saavan hoitotuen alaikäraja nousee 18 vuoteen. Koska nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä esitetään, että nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotettavat lait tulisivat voimaan 1.1.2027, esityksessä käytetään selvyyden vuoksi lähtökohtaisesti vuoden 2027 alusta voimaan tulevia vammaisetuuksien nimiä ja viitataan niihin ikärajoin, jotka ovat voimassa 1.1.2027 alkaen.

Lapsen vammaistuen tavoitteena on tukea pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen selviytymistä jokapäiväisessä elämässä. Lapsen vammaistuki voidaan vammaisetuslain 7 §:n mukaan myöntää lapselle, jonka sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa rasitusta ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen. Tämän lisäksi lapsen sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuvat laissa säädetyt erityiskustannukset voivat korottaa tuen perustuen tasoisesta korotetuksi.

Lapsen vammaistuen määrät ovat vuonna 2026: perustuki 110,49 euroa kuukaudessa, korotettu tuki 257,82 euroa kuukaudessa, ylin tuki 499,93 euroa kuukaudessa. Rahamääriä tarkistetaan noudattaen kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001).

Aikuisen vammaistuen tavoitteena on tukea muiden kuin eläkkeellä olevien täysi-ikäisten pitkäaikaisesti sairaiden tai vammaisten henkilöiden selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, osallistumista työhön tai opiskeluun sekä toimintakyvyn ylläpitämistä, kotona asumista, kuntoutusta ja hoitoa. Aikuisen vammaistuki voidaan vammaisetuslain 8 §:n mukaan myöntää henkilölle, jonka toimintakyvyn arvioidaan olevan sairauden, vian tai vamman vuoksi yhtäjaksoisesti heikentynyt vähintään vuoden ajan. Lisäksi edellytetään, että henkilön sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuu haittaa, avuntarvetta tai ohjauksen ja valvonnan tarvetta. Tämän lisäksi henkilön sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuvat laissa säädetyt erityiskustannukset voivat korottaa tuen perustuen tasoisesta korotetuksi.

Aikuisen vammaistuen määrät ovat vuonna 2026: perustuki 110,49 euroa kuukaudessa, korotettu tuki 257,82 euroa kuukaudessa, ylin tuki 499,93 euroa kuukaudessa. Rahamääriä tarkistetaan noudattaen kansaneläkeindeksistä annettua lakia.

Eläkettä saavan hoitotuen tavoitteena on tukea pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen eläkkeensaajan selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä hänen toimintakykynsä ylläpitämistä, hänen kotona asumistaan, kuntoutustaan ja hoitoaan.

Eläkettä saavan hoitotuki voidaan vammaisetuslain 9 §:n mukaan myöntää henkilölle, joka saa eläkettä saavan hoitotukeen oikeuttavaa eläkettä tai korvausta Suomesta tai ulkomailta ja jonka toimintakyvyn voidaan arvioida olevan sairauden, vian tai vamman vuoksi yhtäjaksoisesti heikentynyt vähintään vuoden ajan ja että henkilön sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuu avuntarvetta tai ohjauksen ja valvonnan tarvetta. Tämän lisäksi henkilön sairaudesta, viasta tai

vammasta aiheutuvat laissa säädetyt erityiskustannukset voivat korottaa tuen perustuen tasoisesta korotetuksi.

Eläkettä saavan hoitotuen määrät ovat vuonna 2026: perustuki 84,56 euroa kuukaudessa, korotettu tuki 184,22 euroa kuukaudessa, ylin tuki 389,54 euroa kuukaudessa. Rintamasotilaseläkelain (119/1977) mukaista ylimääräistä rintamalisää saavalle henkilölle maksetaan vammaisetuslain 9 a §:n mukaisesti hoitotuen lisänä veteraanilisää, jos hän saa eläkettä saavan korotettua tai ylintä hoitotukea. Veteraanilisän määrä vuonna 2026 on 127,63 euroa kuukaudessa. Rahamääriä tarkistetaan noudattaen kansaneläkeindeksistä annettua lakia.

2.1.2 Keliakiasta etuuden perusteena

2.1.2.1 Keliakiasta sairautena¹

Keliakia on autoimmuunisairaus, jossa viljatuotteiden sisältämä valkuaisaine gluteeni vaurioittaa ohutsuolen limakalvon nukkaa henkilöillä, joilla on perinnöllinen alttius taudille. Oireina voivat olla pitkäaikainen ripuli, löysät ulosteet, vatsakipu, turvotukset, ilmavaivat, ummetus ja suolen toiminnan vaihtelu sekä lapsilla kasvun hidastuminen. Lisäksi laihtuminen on keliakiaoire, mutta nykyisin suurin osa potilaista on normaali- tai ylipainoisia. Sairauteen liittyy usein ravintoaineiden imeytymishäiriö, jonka seurauksena voi esiintyä joidenkin ravintoaineiden puutosta. Keliakiassa esiintyy myös monia vaivoja, jotka eivät liity suolistoon. Keliakiaa sairastavilla on todettu tavallista enemmän esimerkiksi lapsettomuutta, keskenmenoja, osteoporoosia (luun haurastumista) ja masennusta. Osalla keliakiaa sairastavista on myös iho-oireita. Ihokeliakiassa pääoireina ovat voimakkaasti kutisevat rakkulat kyynärpäissä, polvissa, hiuspohjassa ja pakaroissa.

Keliakiadiagnoosi tehdään ensisijaisesti vasta-aineiden määrittämisellä verikokeesta. Jos diagnoosia ei voida tehdä riittävän korkeiden vasta-ainepitoisuuksien perusteella, tarvitaan mahan tähytyksessä otettava suolinäyte. Ihokeliakia varmistetaan iholta otetusta näytepalasta.

Keliakian ainoa tehokas hoitomuoto on pysyvästi gluteeniton ruokavalio. Ruokavaliosta poistetaan vehnä, ruis ja ohra, ja ne korvataan gluteenittomilla tuotteilla. Hoito kestää loppuelämän ja mainittuja viljoja tulee karttaa mahdollisimman tiukasti. Taudin oireet ja suolivaurio ilmaantuvat uudelleen, jos gluteenittomasta ruokavaliosta lipsutaan tai palataan normaaliin ruokavalioon.

Suomessa keliakiaa esiintyy noin 2,4 prosentilla väestöstä². Ihokeliakiaa esiintyy noin 10 prosentilla aikuisista keliakikoista. Suolen keliakiaa sairastavista kaksi kolmasosaa on naisia, ihokeliakia on tavallisempi miehillä. Keliakia ilmenee usein perheittäin. Jos jollakin perheessä on keliakia, muiden perheenjäsenten keliakian mahdollisuus on 5–10 prosenttia. Eniten keliakiatapauksia todetaan aikuisikäisillä, vaikka siihen voi sairastua missä iässä tahansa.

¹ Satu Tunturi. Keliakia. Lääkärikirja Duodecim Terveyskirjasto. 26.4.2024. Saatavilla: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00026/keliakia?q=keliakia>. Viitattu 17.12.2025.

² Taavela J & al: Trends in the prevalence rates and predictive factors of coeliac disease: A longterm nationwide follow-up study, *Alimentary Pharmacology and Therapeutics*, 2024 Feb;59(3):372-379. Viitattu 23.2.2026.

2.1.2.2 Keliakiasta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta

Keliakiaa sairastaville maksettiin 1.10.2002–31.12.2015 ruokavaliokorvausta osana Kelan toimeenpanemaa vammaisetuskokonaisuutta. Korvauksen myöntämisen edellytyksenä oli asianmukaisesti diagnosoitu keliakia. Etuuden määrä oli 21 euroa kuukaudessa vuonna 2002 ja 23,60 euroa kuukaudessa ennen lakkauttamista vuonna 2015. Määrä ei ollut sidottu indeksiin, vaan korotus oli toteutettu lainmuutoksella. Korvaus oli veroton ja sitä maksettiin 16 vuotta täyttäneille. Vuonna 2015 ruokavaliokorvauksen etuusmenot olivat yhteensä 9,7 miljoonaa euroa ja etuuden saajia oli yhteensä 34 520 henkilöä. Ruokavaliokorvauksen lakkauttamisen perusteltiin selkeyttävän vammaisetusjärjestelmän kokonaisuutta. Lisäksi ruokavaliokorvauksen lakkauttamisen yhtenä keskeisenä syynä oli eri sairauksia sairastavien yhdenvertaisuus.

Kela on vakiintuneesti myöntänyt voimassa olevan lain mukaista alle 16-vuotiaan perusvammainen keliakiaa ja ihokeliakiaa sairastaville lapsille 16-vuotiaaksi asti. Alle 16-vuotiaan vammaistukea vuoden 2024 joulukuussa keliakian perusteella saavia lapsia oli 2 789 ja ihokeliakian perusteella 6.

Keliakiasta ja ihokeliakiasta aiheutuvia ylimääräisiä ravintomenoja on huomioitu 1.3.2025 alkaen voimassa olevan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 b §:n 2 momentin mukaisesti perustoimeentulotuen muina perusmenoina 38 eurolla kuukaudessa. Ravintomenojen huomioiminen perustoimeentulotuessa koskee 16 vuotta täyttäneitä henkilöitä, sillä he eivät voi saada alle 16-vuotiaan vammaistukea.

Keliakiaan ei ole olemassa lääkehoitoa eivätkä keliakikot siten voi saada keliakian perusteella lääkekorvauksia.

2.1.3 Lääketieteellisestä selvityksestä vammaisetusasiassa ja vammaisetuksien myöntöjen kestosta

Vammaisetuslain 2 §:n 2 momentin mukaan vammaistuet ja hoitotuki myönnetään toistaiseksi tai määräajaksi. Vammaistuet ja hoitotuki on saman säännöksen mukaan porrastettu henkilön tuen tarpeen mukaan perustukeen, korotettuun tukeen ja ylimpään tukeen. Vammaisetuuden edellytysten ja siten myöntämisen taustalla on lain mukaan oltava sairaus, vika tai vamma, mutta myöntämisharkinnassa tarkastellaan, kuinka sairaus, vika tai vamma vaikuttaa vammaisetuslain edellytysäännösten eli 7–9 §:n mukaisesti henkilön toimintakykyyn ja elämään. Myöntämisharkinnassa tarkastellaan, voidaanko etuus myöntää ja jos voidaan, minkä tasoisena ja kuinka pitkälle ajalle.

Koska vammaisetuksien myöntämisen edellytyksissä keskeisessä roolissa on esimerkiksi hoitotuen myöntämisedellytyksenä olevan avun tai ohjauksen tarpeen taustalla oleva sairaus, vika tai vamma, käytännössä on tarpeen, että henkilöä hoitava, terveydenhuollossa toimiva lääkäri kirjaa käytettäväksi tietoja, joita vammaisetuksien myöntämisharkinnassa Kelan ratkaisutyössä on tarkasteltava. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi sairauksien diagnosointiin sekä hoidon ja kuntoutuksen tarpeeseen liittyvät tiedot. Hakemusta ei voida ratkaista ainoastaan henkilön omien tai häntä hoitamassa käyvien tahojen huomioiden tai arvioiden perusteella, vaikka niitäkin tarvitaan etuuden myöntämisharkintaa varten.

Vammaisetuslain 20 §:n 1 momentissa säädetään hakijan velvollisuudesta toimittaa Kelalle lääkärinlausunto koskien 17 §:n 1 momentin 3 kohtaa eli lapsen terveydentilaa ja kuntoutustoimenpiteitä ja sidonnaisuutta tai 18 §:n 1 momentin 1 kohtaa eli hakijan avun-, ohjauksen ja valvonnan tarvetta. Tietyissä rajatuissa tilanteissa Kela voi momentin mukaan

myös omalla kustannuksellaan hankkia lausunnon. Kela antaa momentin mukaan tarkemmat ohjeet siitä, mitä lausunnosta tulee käydä ilmi. Käytännössä lausuntoon ohjataan kirjoittamaan niitä terveydenhuollosta saatavilla olevia tietoja, joita tarvitaan edellä kerrotun etuuden myöntämisharkinnan tekemiseksi. Vammaisetuuksia varten laadittua lausuntoa kutsutaan nimellä lääkärinlausunto C. Kela on ilmoittanut ottavansa syksyllä 2026 käyttöön uuden sähköisen BC-lausunnon, joka korvaa nykyiset B- ja C-lausunnot. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä C-lääkärinlausuntoon viittaavat kohdat soveltuvat myös käyttöön otettavaan BC-lausuntoon.

Kela on vakiintuneesti hyväksynyt vammaisetuuksien hakemuksen liitteiksi ja asian ratkaisemiseksi myös muita lääketieteellisiä selvityksiä kuin C-lääkärinlausuntoja, jos niissä on kuvattu asiakkaan senhetkistä terveydentilaa mille ajalle etuuden myöntämisharkintaa tehdään ja jos niistä on ilmennyt muutkin hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavat lääketieteelliset tiedot. Tällaisia selvityksiä ovat voineet olla esimerkiksi lääkärinlausunto B tai kopio sairauskertomuksesta. Tarvittavia tietoja ovat tiedot asiakkaan sairauksista, vioista tai vammoista ja niiden ajantasaisesta vaikutuksesta toimintakykyyn, hoitoon ja kuntoutukseen sekä terveydentilasta.

Kelalla on myös vammaisetuslain 47 §:n mukaisesti mahdollisuus käyttää asiaa ratkaistessaan Kelassa jo olevia tietoja, jos on ilmeistä, että ne vaikuttavat myöntämiseen ja ne on lain mukaan otettava huomioon päätöksenteossa ja Kelalla olisi oikeus saada kyseiset tiedot muutoinkin erikseen. Tällaisia tietoja voivat olla toisen etuuden tai palvelun, kuten kuntoutuksen, hakemiseksi toimitetut tiedot.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Hallintolain (434/2003) 31 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Käytännössä edellä kerrottu tarkoittaa vammaisetuuksien ratkaisutyössä Kelassa sitä, että tavoitteena on vammaisetusasiaa ratkaistaessa antaa saatavilla olevaan tietoon perustuva ratkaisu, jossa on arvioitu, täytyvätkö vammaisetuuden myöntämisen edellytykset ja jos täyttyvät, mille ajalle. Vammaistuet ja hoitotuki voidaan myöntää ainoastaan niin pitkäksi aikaa kuin Kela voi hakemuksen ja sen liitteiden perusteella päätellä etusedellytysten täyttyvän.

Koska sekä paranevien että parantumattomien sairauksien ja vammojen vaikutus toimintakykyyn voi vaihdella esimerkiksi hoidon ja kuntoutuksen sekä myös iän tai ajan kulumisen myötä, määräaikaiset myönnöt ovat tietyissä tilanteissa perusteltuja. Lisäksi samalle henkilölle voidaan yhdessä päätöksessä myöntää esimerkiksi perustuen taso toistaiseksi voimassa olevana ja korotettu tuen taso määräaikaisena. Tällainen tilanne voi olla, jos henkilön toimintakyvyn heikentymisen sekä esimerkiksi avuntarpeen voidaan arvioida olevan pysyvästi sairauden vuoksi vähintään perustuen tasoista mutta tietyllä, määräaikaisella ajanjaksolla korotetun tuen tasoista. Tällainen tilanne voi olla myös, jos lapsella on pysyvä sairaus tai vamma ja voidaan arvioida, että vammaisetuslain mukaisesti verrattuna kulloinkin samanikäiseen terveeseen lapseen huoltavalle taholle sairauteen tai vammaan liittyvä hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen aiheuttama tavanomaista suurempi rasitus ja sidonnaisuus tulee olemaan pysyvästi viikoittaista, mutta vain tietylle, esimerkiksi kahden vuoden määräaikaiselle ajanjaksolle, vaativaa tai päivittäin huomattavasti aikaa vievää. Lapsen vammaistuessa on tavanomaista, että tuki myönnetään määräaikaisena myönnön kesto yksilöllisen harkinnan perusteella ratkaisten. Tämä johtuu siitä, että edellytyssäännösten mukaisesti arviointi tapahtuu verrattuna aina vastaavanikäiseen terveeseen lapseen, ja vaikka sairaus voi lapsella olla elinikäinen, rasitus ja sidonnaisuus usein muuttuu lapsen hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen vaikutuksesta sekä lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Ero vastaavanikäiseen terveeseen lapseen

nähdessä voi lisääntyä tai vähentyä, sillä vanhempi lapsi voi kyetä ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja esimerkiksi lääkityksestään, jolloin huoltajille aiheutuvan rasituksen määrä voi vähentyä (HE 90/2006 vp, s 23). Toisaalta sekä määräaikaista että toistaiseksi voimassa olevaa vammaisasetusta voidaan tarkistaa vammaisasetuslain 32 §:n mukaisesti esimerkiksi silloin, kun tuensaajan terveydentila, hoidon, huolenpidon tai kuntoutuksen tarve, toimintakyky, erityiskustannukset tai muut olosuhteet ovat muuttuneet siten, että muutos vaikuttaa oikeuteen saada hoito- tai vammaistukea tai sen määrään. Tukea voidaan tarkistaa joko siten, että tuen taso alenee tai nousee. Etuuden tason muutokset ovat lain tarkoituksen mukaisia ja niitä tehdään, kun esimerkiksi henkilön avuntarve vähenee kuntoutuksen myötä. Etuus voi myös lakata vammaisasetuslain 33 §:n mukaisesti.

2.2 Erityishoitoraha

Sairausvakuutuslain mukainen erityishoitoraha on tarkoitettu korvaamaan lyhytaikaista tai tilapäistä ansionmenetystä, joka aiheutuu osallistumisesta lapsen sairaudesta tai vammasta johtuvaan hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahan myöntämisedellytykset riippuvat lisäksi lapsen iästä, hoitopaikasta sekä sairauden vaikeusasteesta ja hoidollisesta vaiheesta.

Sairausvakuutuslain 10 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan erityishoitorahaa maksetaan vakuutetulle, joka on alle 16-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä ja jolla ei ole tältä ajalta työtuloja.

Lain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan erityishoitorahaan on oikeus vakuutetulla, joka osallistuu lapsensa sairauden tai vamman vuoksi annettavaan erikoissairaanhoidon tasoiseen hoitoon tai kuntoutukseen, jos lasta hoitava lääkäri katsoo osallistumisen tarpeelliseksi. Seitsemän vuotta täyttäneen lapsen osalta edellytyksenä on, että sairaus tai vamma on vaikea. Oikeus erityishoitorahaan on myös, jos vakuutettu osallistuu lapsensa vaikean sairauden tai vaikean vamman vuoksi edellä tarkoitettuun hoitoon tai kuntoutukseen liittyvään kotihoitoon. Lisäksi erityishoitorahaan on oikeus vakuutetulla, joka osallistuu lapsensa vaikean sairauden tai vaikean vamman vuoksi annettavaan erikoissairaanhoidon tasoiseen hoitoon tai kuntoutukseen liittyvään, hoidollisin syin perusteltuun, kouluun tai päivähoitoon palaamisen kokeilujaksoon olemalla varalla, jos lasta hoitava lääkäri katsoo varallaolon tarpeelliseksi.

Sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1335/2004) säädetään tarkemmin sairausvakuutuslaissa tarkoitettua vaikeaksi arvioitavasta sairaudesta tai vammasta. Asetuksen 1 luvun 4 §:n mukaan laissa tarkoitettuja vaikeita sairauksia tai vammoja ovat leukemia ja muut pahanlaatuiset kasvaimet, vaikeat sydänviat, vaikeat tapaturmat ja palovammat, sokeritauti hoidon aloitusvaiheessa ja vaikeasti tasapainotettava sokeritauti, vaikeat mielenterveyden häiriöt, vaikea kehitysvammaisuus, vaikea keuhkoastma ja vaikea nivelreuma sekä muut edellä mainittuihin sairauksiin vaikeusasteeltaan verrattavat sairaudet, vammat ja sairaudentilat.

Sairausvakuutuslain 10 luvun 3 §:n mukaan erityishoitorahaa maksetaan hoidollisen tasapainon saavuttamiseksi lasta kohden saman sairauden perusteella 2 §:n 2 momentin mukaisessa hoitopaikassa annetun hoidon sekä kuntoutuskurssien ajalta yhteensä enintään 60 arkipäivältä ja kotihoitoon ja varallaolon ajalta yhteensä enintään 60 arkipäivältä ja erityisestä hoidollisesta syystä lisäksi enintään 30 arkipäivältä. Erityishoitorahaa voidaan maksaa myös pidemmältä ajalta painavien lääketieteellisten syiden perusteella, jos lapsen vaikeaan sairauteen liittyvän hoidon toteuttaminen tai sairauden odottamaton paheneminen edellyttää edelleen vanhemman

jatkuvaa läsnäoloa taikka kouluopetukseen tai päivähoitoon palaamisen kokeiluvaiheessa varallaoloa.

Erytishoitorahaa maksetaan samalta ajalta molemmille vanhemmille, jos lääkäri on katsonut molempien vanhempien hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen tarpeelliseksi. Kotihoidon ajalta erityishoitorahaa ei kuitenkaan makseta samalta ajalta molemmille vanhemmille, ellei kyse ole saattohoidosta.

Erytishoitoraha määräytyy samoin kuin pääsääntöisesti muutkin sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet eli sairausvakuutuslain 11 luvun 2 §:n mukaisen vuositulon perusteella. Erytishoitorahan vähimmäismäärä on sairausvakuutuslain 11 luvun 10 §:n mukaan 31,99 euroa arkipäivältä vuonna 2026. Rahamäärää tarkistetaan noudattaen kansaneläkeindeksistä annettua lakia. Vähimmäismääräisiin päivärahaetuuksiin ei ole tehty indeksitarkistuksia vuosina 2024–2026 perustuen eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annettuun lakiin (1296/2023).

Erytishoitoraha, kuten muutkin sairausvakuutuslain mukaiset päivärahaetuudet, rahoitetaan sairausvakuutuslain mukaisen työtulovakuutuksen kautta. Työtulovakuutus rahoitetaan valtion osuudella, työnantajien sairausvakuutusmaksulla sekä vakuutettujen päivärahamaksulla. Valtio rahoittaa sen osuuden vähimmäismääräisenä maksettavan päivärahaetuuden kuluista, joka ylittää vakuutetun vuositulon perusteella lasketun päivärahaetuuden määrän. Muilta osin kuluista 68 prosenttia rahoitetaan työnantajan sairausvakuutusmaksuilla ja 32 prosenttia palkansaajilta ja yrittäjiltä perittävillä päivärahamaksuilla.

Vuonna 2024 erityishoitorahan saajia oli yhteensä 4 840 ja keskimääräinen päivärahan määrä oli 76,25 euroa päivässä. Keskimäärin erityishoitorahaa maksettiin 16 arkipäivältä saajaa kohden (18 arkipäivältä lasta kohden). Myöntöjaksoissa korostuvat lyhyemmät, enintään viikon tai kahden viikon pituiset jaksot. Yli 150 päivää erityishoitorahaa saaneita oli noin 100. Vuonna 2024 tehdyissä myöntöratkaisuisissa yleisimmät sairauspäryhmät olivat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, neonatologia, umpieritys-, ravitsemus- ja aineenvaihduntasairaudet, synnynnäiset epämuodostumat ja kromosomipoikkeavuudet, hermoston sairaudet sekä kasvaimet.

Vuonna 2024 erityishoitorahaa maksettiin yhteensä 169:lle 15-vuotiaan lapsen vanhemmalle (lapsia oli yhteensä 160)³. Keskimäärin etuuspäiviä oli 19 saajaa kohden. Tässä ikäryhmässä yleisimmät sairauspäryhmät olivat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, umpieritys-, ravitsemus- ja aineenvaihduntasairaudet sekä tuki- ja liikuntaelin- sekä sidekudossairaudet. Valtaosassa tilanteita oli kyse sairaalahoidosta tai siihen liittyvästä kotihoidosta.

Kuten edellä on kuvattu, voimassa olevan lainsäädännön mukaan erityishoitorahaa ei makseta vaikeasti sairaan tai vammaisen 16–17-vuotiaan lapsen vanhemmalle. Osallistuessaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen vanhempi saattaa joutua ottamaan työstään palkatonta vapaata tai käyttämään vuosilomapäiviään.

³ Lukumäärässä mukana lapset, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta vuoden 2024 aikana ja joista oli vuoden 2024 aikana maksettu erityishoitorahaa.

3 Tavoitteet

3.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste

Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta tukemalla alaikäisiä keliakikoita ja ihokeliakikoita mahdollistamalla lapsen perusvammaistuen myöntäminen 18-vuotiaaksi asti keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalle lapselle, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota.

3.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset

Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on edistää ammattihenkilöstön mahdollisuuksia kohdentaa työaikaasi asiakastyöhön sekä vähentää ammattihenkilöstöltä vaadittavan kirjallisen työn, kuten säädösperäisten lausuntojen, määrää. Hallituksen esityksen tavoitteena on keventää vammaisuusasiassa tarvittavaan lääketieteelliseen selvitykseen liittyvää työtä kansalaisen kohdalla sekä hyvinvointialueilla ja muussa terveydenhuollossa. Lisäksi tavoitteena on selventää ja täsmentää lainsäädäntöä ja toimeenpanoa säätämällä laissa siitä, milloin vammaisuus myönnetään toistaiseksi voimassa olevana ja milloin määräaikaisena etuutena.

3.3 Erityishoitoraha

Esityksen tavoitteena on parantaa 16–17-vuotiaan lapsen vanhemman mahdollisuuksia jäädä työstään pois osallistuakseen lapsensa vaikean sairauden tai vamman vuoksi annettavaan hoitoon tai kuntoutukseen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste

Vammaisetuslain mukaista lapsen perusvammaistukea ehdotetaan myönnettäväksi myös keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalle lapselle, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota. Ehdotus koskisi kaikkia alle 18-vuotiaita keliakikoita ja ihokeliakikoita mutta ehdotettu lainmuutos kohdistuisi erityisesti 16–17-vuotiaisiin, jotka eivät nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen käsittelyajankohtana voi saada alle 16-vuotiaan vammaistukea eivätkä välttämättä olisi oikeutettuja 1.1.2027 alkaen enintään 18-vuotiaaksi asti myönnettävään lapsen vammaistukeen ainoastaan keliakian tai ihokeliakian perusteella. Samalla muutettaisiin perustoimeentulotukea koskevaa säännöstä toimeentulotuesta annetussa laissa siten, että jatkossa keliakiaa sairastavan osalta muina perusmenoina otettaisiin huomioon 38 euroa kuukaudessa keliakiasta johtuvien ylimääräisten ravintomenojen kattamiseksi ainoastaan, jos henkilö on täyttänyt 18 vuotta. Ehdotus koskisi 16–17-vuotiaita, sillä voimassa olevan lain mukaan alaikäraja on 16 vuotta.

4.1.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset

Vammaisetuslakiin ehdotetaan tehtäväksi muutos lääketieteellisen selvityksen toimittamista koskevaan velvollisuuteen. Jatkossa muukin kuin lausuntomuotoinen lääketieteellinen selvitys riittäisi vammaisuusasiassa lääketieteellisenä selvityksenä, jos siinä olisi asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot. Lisäksi vammaisetuslaissa määriteltäisiin se, milloin vammaisuus myönnetään toistaiseksi voimassa olevana ja milloin määräaikaisena etuutena.

4.1.3 Erityishoitoraha

Sairausvakuutuslain mukaisen erityishoitorahan myöntämisedellytyksiä ehdotetaan muutettavaksi lapsen iän osalta siten, että nykyinen 16 vuoden ikäraja korotettaisiin 18 vuoteen. Erityishoitorahaan olisi oikeus vanhemmalla, joka on alle 18-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä työtään.

Sairausvakuutuslain mukaisen vuositulon määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi erityishoitorahaoikeuteen ehdotettua muutosta vastaavasti siten, että määräytymisessä voidaan huomioida työstä poissaolo alle 18-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon osallistumisen vuoksi. Voimassa olevan säännöksen mukaan vuositulon määräytymisessä huomioidaan alle 16-vuotiaan lapsen hoitoon osallistuminen.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Lapsen vammaistuen keliakiaperuste. Kun hallitus sopi 25.4.2024 julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2028 toteuttavansa eräiden sosiaaliturvatuuksien ikärajamuutokset, hallitus varasi tuossa yhteydessä rahoitusta siten, että lapsen perusvammaistuen edellytyksiä olisi jo tuolloin ikärajamuutoksen yhteydessä esitetty muutettavaksi siten, että perusvammaistuki voitaisiin myöntää keliakian tai ihokeliakian perusteella kaikille alle 18-vuotiaille. Tätä perusvammaistuen edellytysten muutosta ei toteutettu ikärajamuutuskokonaisuudessa (HE 125/2024 vp), ja tätä koskeva rahoitusta esitetään käytettäväksi nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotettuun lapsen perusvammaistuen edellytyksiä koskevaan muutokseen. Lapsen vammaistuen myöntöedellytysten muutoksen kustannukset valtion talouteen ja samalla julkiseen talouteen olisivat noin 1,1 miljoonaa euroa vuositasolla. Ylimääräisten ravintomenojen huomioimista koskevan muutoksen vaikutukset perustoimeentulotukeen arvioidaan vähäisiksi.

Vammaisetuuksien menettelysäännökset. Vammaisetuuslakiin ehdotettujen lääketieteellistä selvitystä sekä vammaisetuuden myöntöjen kestoja koskevien muutosten osalta on arvioitu, että muutokset aiheuttaisivat enintään vähäisiä muutoksia julkiseen talouteen valtion ja hyvinvointialueiden rahoituksen osalta.

Erityishoitoraha. Vuonna 2024 erityishoitorahaa maksettiin 15-vuotiaiden lasten vanhemmille yhteensä 262 920 euroa. Jos oletetaan, että 16–17-vuotiaiden lasten vanhempien kohdalla erityishoitorahan tarve on vastaava, kasvaisivat etuusmenot vuositasolla noin 0,5 miljoonaa euroa. Vuonna 2024 kaikista maksetuista erityishoitorahapäivistä 13 prosenttia oli vähimmäismääräisiä. Vähimmäismääräisten erityishoitorahojen osuus erityishoitorahan kokonaiskustannuksista oli 5 prosenttia. Näin ollen valtion osuus lisäkustannuksista jäisi vähäiseksi. Lisämenot rahoitetaan pääosin työnantajien, palkansaajien ja yrittäjien vakuutusmaksuilla, mutta maksuvaikutus voidaan arvioida vähäiseksi.

4.2.1.2 Vaikutukset kotitalouksiin

Lapsen vammaistuen keliakiaperuste. Lapsen vammaistukea voisivat ehdotuksen mukaan saada alle 18-vuotiaat henkilöt eli lapset, jotka sairastavat keliakiaa tai ihokeliakiaa ja jotka noudattavat gluteenitonta ruokavaliota. Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen

käsittelyajankohtana 16 vuotta täyttäneet eivät ole käytännössä voineet saada 16 vuotta täyttäneen vammaistukea tai eläkettä saavan hoitotukea ainoastaan keliakian tai ihokeliakian perusteella, koska keliakian ja ihokeliakian ollessa hoitotasapainossa sairaus ei aiheuta toimintakyvyn heikentymistä etuuskien myöntämisedellytyksissä tarkoitetulla tavalla. Myöskään ilman nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen ehdotusta 16–17-vuotiailla ei välttämättä olisi oikeus 1.1.2027 alkaen voimaan tulevaan enintään 18-vuotiaaksi asti myönnettävään lapsen vammaistukeen ainoastaan keliakian tai ihokeliakian perusteella. Näin ollen esitys parantaisi 16–17-vuotiaiden keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien taloudellista tilannetta.

Koska samalla toteutettaisiin perustoimeentulotuen ylimääräisten keliakiasta aiheutuvien ravintomenojen huomioimisessa alaikärajan muutos 16 vuodesta 18 vuoteen, sellaiset 16–17-vuotiaat, joiden kohdalla on perustoimeentulotuessa huomioitu keliakian tai ihokeliakian vuoksi aiheutuvia ylimääräisiä ravintomenoja, siirtyisivät lapsen vammaistukea saaviksi olettaen, että nämä henkilöt hakisivat perusvammaistukea keliakian tai ihokeliakian perusteella. Yleensä ottaen 16–17-vuotiaat keliakikot ja ihokeliakikot voisivat siis saada jatkossa tukea keliakiasta tai ihokeliakiasta aiheutuviin kustannuksiin riippumatta siitä, kuuluvatko he sellaiseen perheeseen, joka on perustoimeentulotuen piirissä. Jos alle 18-vuotias henkilö olisi nykyisin perustoimeentulotukea saavassa perheessä ja hänen keliakiasta tai ihokeliakiasta aiheutuvat ravintokustannuksensa tulisivat perustoimeentulotuessa huomioiduiksi, hänen keliakian tai ihokeliakian perusteella saama tuen määrä olisi esityksen mukaan jatkossa suurempi ja siten taloudellinen tilanne parempi kuin nykyisin.

Edelleen ne keliakikot ja ihokeliakikot, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta ja jotka taloudelliselta asemaltaan ovat oikeutettuja perustoimeentulotukeen, voisivat saada tuessa ylimääräisinä ravintomenoina huomioituna 38 euroa kuukaudessa. Jos tällaiselle henkilölle aiheutuu kuukausitasolla keliakiasta enemmän ylimääräisiä ravintomenoja kuin 38 euroa, voisi henkilö hakea ylimeneviin kustannuksiin yksilölliseen harkintaan perustuvaa täydentävää toimeentulotukea hyvinvointialueelta.

Vammaisetuuskien menettelysäännökset. Vammaisetuslakiin ehdotetut säännösmuutokset koskien lääketieteellistä selvitystä ja myöntöjen kestoa voisivat yksittäistapauksissa vaikuttaa siihen, että henkilö saisi voimassa olevaa lainsäädäntöä pidemmän tai lyhyemmän myönnön. Koska vammaisetusasian ratkaisemisessa kyse on kuitenkin aina tapauskohtaisesta harkinnasta, on valmistelun aikana pystytty arvioimaan asiaa ainoastaan yleisellä tasolla.

Erityishoitoraha. Ehdotettu erityishoitorahan ikärajamuutos parantaisi taloudellista tilannetta niissä kotitalouksissa, joissa vanhempi jää työstään palkattomalle vapaalle osallistuakseen 16–17-vuotiaan lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen. Myös niissä tilanteissa, joissa vanhempi ei ole työelämässä vaan on esimerkiksi hoitovapaalla tai toimii omaishoitajana, kasvaisivat perheen tulot erityishoitorahaoikeuden myötä. Merkitys olisi sitä suurempi, mitä pidemmästä työstä poissaolojaksosta ja/tai erityishoitorahajaksosta olisi kyse. Myös päivärahaetuuskien perusteena olevaan vuosituloon ehdotettu muutos saattaisi parantaa vanhemman tulevan päivärahaetuuden määrää niissä tilanteissa, joissa vanhempi myöhemmin jää sairausvakuutuslain mukaiselle päivärahaetuudelle tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaiselle kuntoutusrahaetuudelle ja vuosituloa alentaa palkaton työstä poissaolo lapsen hoitoon osallistumisen vuoksi.

4.2.1.3 Vaikutukset yrityksiin

Lapsen vammaistuen keliakiaperuste. Koska ehdotuksen myötä keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalle lapselle voitaisiin maksaa lapsen vammaistukea, gluteenittomien tuotteiden

ostamiseen olisi kyseisen lapsen kohdalla enemmän käyttövaraa. Koska ehdotettu muutos koskee erityisesti 16–17-vuotiaita, muutos voisi kohderyhmän koko huomioiden marginaalisesti lisätä gluteenittomien tuotteiden myyntiä ja toisaalta vähentää muiden kuin gluteenittomien tuotteiden myyntiä. Arvio on kuitenkin epävarma, koska voitaneen olettaa, että keliakiaa ja ihokeliakiaa koskevaa hoitosuositusta gluteenia sisältävien tuotteiden välttämisestä pyrittäneen keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien lasten perheissä mahdollisimman hyvin noudattamaan riippumatta vammaisluonnon saamisesta tai perustoimeentulotuessa huomioimisesta.

Vammaisuuksien menettelysäännökset. Ehdotuksella koskien lääketieteellistä selvitystä voisi olla keventävä vaikutus terveydenhuollon palveluja tarjoavissa yrityksissä siltä osin kuin niissä asioivien vammaisuuksia hakevien henkilöiden kohdalla ei tarvitsisi jatkossa käyttää erityisesti lääkäreiden työaikaa lausuntomuotoisen lääketieteellisen selvityksen kirjoittamiseen.

Erytishoitoraha. Ehdotettu erityishoitorahaan oikeuttavan lapsen ikärajan muutos saattaisi jossakin määrin lisätä 16–17-vuotiaiden lasten vanhempien työstä poissaoloja lapsen hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen vuoksi. Toisaalta mahdollista on, että vanhemmat ovat nykyisinkin pois työstä osallistuakseen lapsen vaikean sairauden tai vamman hoitoon tai kuntoutukseen käyttäen palkattomia vapaita. On myös mahdollista, että erityishoitorahan saaminen lapsen vaikean sairauden aikana vähentäisi vanhemman kokemaa stressiä ja näin jopa vähentäisi pidempien sairauspoissaolojen riskiä ja tarvetta. Erytishoitorahaoikeus saattaisi helpottaa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista, millä puolestaan voisi olla vaikutusta työntekijöiden työhyvinvointiin.

4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Lapsen vammaistuen erityisperuste. Koska ehdotus, jolla lisättäisiin lapsen vammaistuen edellytyksiin oikeus saada perustukea asianmukaisesti todetun keliakian tai ihokeliakian perusteella, olisi muutos erityisesti 16–17-vuotiaiden lasten kohdalla, ehdotus varmistaisi kaikille keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastaville lapsille toisiinsa nähden yhtäläisen ja yhdenvertaisen oikeuden saada etuutta. Toisaalta esimerkiksi ruoka-allergiat, joissa erityisruokavalio voi myös olla hoitomuoto, huomioidaan lapsen vammaistuen myöntämisharkinnassa osana allergisten sairauksien kokonaisarviota, kun selvitetään täyttyvätkö lapsen vammaistuen yleiset myöntämisedellytykset (7 §:n 1 ja 2 momentti).

Keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien aikuisten olisi edelleen mahdollista saada ylimääräisinä ravintomenoina huomioitua keliakiasta tai ihokeliakiasta aiheutuvia ravintokustannuksia perustoimeentulotuessa 38 eurolla kuukaudessa. Toisaalta muista sairauksista kuin keliakiasta tai ihokeliakiasta johtuvia ylimääräisiä ravintomenoja ei korvattaisi jatkossakaan aikuisille Kelan toimeenpanemasta perustoimeentulotuesta, vaan ne jäisivät edelleen hyvinvointialueiden toimeenpanemaan täydentävään toimeentulotukeen otettavaksi huomioon tarpeellisen suuruisina yksilölliseen harkintaan perustuen.

Vammaisuuksien menettelysäännökset. Vammaisuuksien menettelysäännösten muutokset koskien vammaisuusasian ratkaisemisessa tarvittavaa lääketieteellistä selvitystä sekä sitä, milloin etuus myönnetään toistaiseksi ja milloin määräaikaisena, voisivat sujuvoittaa menettelyä sekä täsmentäisivät ja selventäisivät lainsäädäntöä, minkä vuoksi muutokset voisivat turvata nykyistä paremmin perustuslain 21 §:ssä turvattuja oikeuksia, muun muassa oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa sekä oikeutta saada oikeuksiaan koskeva päätös riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Henkilöllä, joka on hakenut vammaisuuutta tai joka on saanut sitä koskevan päätöksen, voisi olla muutosten myötä helpompi toimittaa riittävät asiakirjat Kelalle ja toisaalta parempi mahdollisuus ymmärtää, miten vammaisuuuspäätöksen kesto on ratkaistu.

Erytyshoitoraha. Erytyshoitorahaan oikeuttavan lapsen ikärajan korottaminen lisäisi yhdenvertaisuutta lapsiperheiden kesken. Kaikkien alle 18-vuotiaiden lasten vanhemmilla olisi yhtäläinen mahdollisuus saada erityishoitorahaa osallistuessaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen. Ehdotus lisäisi yhdenvertaisuutta eri ikäisten lasten kesken mahdollistamalla vanhemmille paremmat edellytykset jäädä pois työstä myös 16–17-vuotiaiden hoidon tai kuntoutuksen vuoksi. –

4.2.2.2 Sukupuolivaikutukset

Vammaisuuuslain edellytyksiä koskevat säännökset ovat samansisältöiset kaikille sukupuolesta riippumatta, samoin toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n 2 momentti koskien ylimääräisten ravintomenojen huomioimista.

Kuten todettua, suolen keliakiaa sairastavista kaksi kolmasosaa on naisia ja ihokeliakia on tavallisempi miehillä. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että jatkossa suolen keliakian perusteella perusvammaistukea saavista ja niistä, joilla ravintomenot on nykyisin huomioitu perustoimeentulotuessa suolen keliakiasta johtuen, useammat olisivat tyttöjä. Puolestaan ihokeliakian perusteella perusvammaistukea saavista ja niistä, joilla ravintomenot on nykyisin huomioitu perustoimeentulotuessa ihokeliakiasta johtuen, useammat olisivat poikia.

Joulukuussa 2024 alle 16-vuotiaan vammaistuen kaikista saajista (50 026 henkilöä) tyttöjä oli 17 669 ja poikia 32 357. Myöntöjaksojen kesto on ollut vuoden keskiarvona lähes sama tyttöjen ja poikien välillä vuonna 2024 (tyttöillä keskimääräinen kesto 52,28 kuukautta, pojilla 52,96 kuukautta). Joulukuussa 2024 16 vuotta täyttäneen vammaistuen kaikista saajista (16 653 henkilöä) naisia oli 9 018 ja miehiä 7 635. Myöntöjaksojen kesto on ollut vuoden keskiarvona jonkin verran pidempi naisilla kuin miehillä vuonna 2024 (naisilla keskimääräinen kesto 61,71 kuukautta, miehillä 60,36 kuukautta). Joulukuussa 2024 eläkettä saavan hoitotuen kaikista saajista (196 811 henkilöä) naisia oli 114 242 ja miehiä 82 569. Myöntöjaksojen kesto on ollut vuoden keskiarvona lähes sama naisten ja miesten välillä vuonna 2024 (naisilla keskimääräinen kesto 73,72 kuukautta, miehillä 73,95 kuukautta). Kaikkiaan voidaan arvioida, että vammaisuuuslain menettelysäännösmuutokset kohdistuisivat etuuden myöntämistä koskevan jakauman ja myöntöjen keston keskiarvojen perusteella lapsen vammaistuessa enemmän poikiin kuin tyttöihin, aikuisen vammaistuessa jonkin verran enemmän naisiin kuin miehiin ja eläkettä saavan hoitotuessa enemmän naisiin kuin miehiin.

Sairausvakuutuslain erityishoitorahaa koskevat säännökset ovat samansisältöiset kaikille vakuutetuille sukupuolesta riippumatta. Erytyshoitorahan saajista hieman suurempi osuus on ollut naisia kuin miehiä. Vuonna 2024 saajista naisia oli 2 704 ja miehiä 2 136. Naisten erityishoitorahajaksot ovat olleet keskimäärin hieman pitempiä kuin miehillä (miehillä keskimääräinen kesto 12 arkipäivää, naisilla 19 arkipäivää). Naisilla on myös miehiä useammin pitkiä, yli 60 arkipäivän erityishoitorahajaksot. Näin ollen on oletettavaa, että myös 16–17-vuotiaiden lasten hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisessa naisten osuus on jossain määrin miehiä suurempi ja täten muutos kohdistuisi enemmän naisiin.

4.2.2.3 Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Lapsen vammaistuen keliakiaperuste. Muutos, jolla lisättäisiin lapsen vammaistuen edellytyksiin oikeus saada perustukea asianmukaisesti todetun keliakian tai ihokeliakian

perusteella, koskisi erityisesti 16–17-vuotiaita, koska Kelan ratkaisukäytännön mukaisesti keliakian ja ihokeliakian perusteella alle 16-vuotiaan perusvammainen on myönnetty 16-vuotiaaksi asti. Valmistelun aikana on arvioitu, että vuoden 2027 alusta sellaisia saajia, jotka eivät välttämättä olisi oikeutettuja 1.1.2027 alkaen enintään 18-vuotiaaksi asti myönnettävään lapsen vammaistukeen ainoastaan keliakian tai ihokeliakian perusteella, olisi yhteensä noin 800 lasta, kun kummassakin ikäluokassa 16 ja 17 saajia olisi noin 400 lasta. Se perustoimeentulotuessa tehtävä muutos, jolla keliakiasta aiheutuvien ylimääräisten ravintomenojen huomioimisen alaikäraja nostettaisiin 16 vuodesta 18 vuoteen, koskisi arviolta noin 30 lasta.

Muutos tulisi voimaan ehdotetusti 1.1.2027. Jos lapselle on myönnetty alle 16-vuotiaan vammaistuki keliakian tai ihokeliakian vuoksi, Kelalla on näiden lasten osalta jo käytössään ehdotetun 17 §:n 4 momentin mukaiset tiedot. Kela vastaa vammaisetuslain mukaisten etuuksien toimeenpanosta ja ohjaa asiakkaita etuuksien hakemisessa.

Vammaisetuuksien menettelysäännökset. Ehdotukset koskisivat kaikkia niitä henkilöitä, jotka hakevat vammaisetuutta tai siihen tarkistusta sekä muutoin kaikkia henkilöitä, joita koskeva vammaisetusasia on vireillä. Menettelysäännösten muutosten myötä edistettäisiin sitä, ettei perheen tai nuoren tarvitsisi lähtökohtaisesti asioida pelkästään vammaisetuuden hakemista varten terveydenhuollossa, kun muutkin kuin lausuntomuotoon kirjoitetut lääketieteelliset selvitykset voisivat riittää vammaisetuushakemuksen liitteeksi. Lisäksi perhe tai nuori voisi hyödyntää hakemuksen liitteinä sellaisia tietoja, joita voisi itse tulostaa esimerkiksi OmaKanta-palvelusta, jos niiden eheydestä voitaisiin olla riittävän varmoja. Tämän arvioidaan parantavan vammaisetuutta hakevan henkilön sekä perheiden ja siten lasten ja nuorten hyvinvointia, sillä lapsen, nuoren tai tämän perheen ei tarvitsisi lähtökohtaisesti asioida terveydenhuollossa muutoin kuin hoidon tai kuntoutuksen vuoksi. Menettelysäännösten täsmentäminen myönnön keston osalta parantaisi vammaisetuutta hakevan hyvään hallintoon kuuluvia oikeuksia sekä oikeusturvaa.

Alkuvaiheessa säännösten voimaantulon jälkeen on mahdollista, että Kela voisi joutua pyytämään yksittäistapauksissa lisäselvityksiä, jos toimitetuista selvityksistä ei ilmenisi riittävät tiedot asian selvittämiseksi.

Erityishoitoraha. Ehdotettu ikärajan muutos mahdollistaisi nykyistä paremmin vanhemman osallistumisen vaikeasti sairaan 16–17-vuotiaan lapsen sairaala- tai kotihoitoon taikka lapsen sairauden tai vamman vuoksi järjestetyille sopeutumisvalmennus- tai kuntoutuskurssille tai muuhun niihin rinnastettavaan lakiin perustuvaan kuntoutustoimintaan. Vanhemman tarpeen osallistua hoitoon tai kuntoutukseen arvioisi aina hoitava lääkäri. Oletettavaa on, että vastaavasti kuin 15-vuotiaiden kohdalla useimmiten kyse olisi erikoissairaanhoidon tasoisesta sairaalahoidosta tai siihen liittyvästä kotihoidosta. Lähtökohtaisesti vanhemman mahdollisuutta osallistua hoitoon tai kuntoutukseen voidaan pitää lapsen edun mukaisena, sillä vanhemman osallisuus voi tukea hoidon tai kuntoutuksen onnistumista ja siihen sitoutumista. Näin ollen ehdotetun muutoksen voidaan katsoa parantavan nykytilannetta.

4.2.2.4 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin

Taustaksi. Suomessa ei ole kansallisesti käytössä tyhjentävää määritelmää vammaiselle henkilölle, vaan määritelmä vaihtelee lainsäädännön ja käytännön tasolla. Yhdistyneiden Kansakuntien (jäljempänä YK) yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 27/2016) lähtökohtina voidaan pitää henkilön suhdetta fyysiseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä sekä niitä tarpeita, joita vammaiselle henkilölle aiheutuu vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Itse vamman tai sairauden lisäksi vammaisen

henkilön yhteiskunnalliseen osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi henkilön tai perheen taloudellinen tilanne sekä haasteet esimerkiksi tiedonsaannissa tai asioinnissa. Nämä seikat vaikuttavat henkilön edellytyksiin toimia yhteiskunnassa muiden kanssa yhdenvertaisesti itsenäisesti tai tuettuna. Nyt käsiteltävänä olevan esityksen kohderyhmän voidaan arvioida kuuluvan ainakin suurelta osin myös vammaisyleissopimuksen tarkoitamiin vammaisiin henkilöihin, minkä vuoksi kaikista muutoksista on sisällytetty huomiot myös tähän jaksoon.

Lapsen vammaistuen keliakiaperuste. Ehdotus koskisi vain alle 18-vuotiaita henkilöitä ja erityisesti 16–17-vuotiaita. Keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien henkilöiden osalta ehdotus mahdollistaisi saada sairaudesta aiheutuvia kustannuksia kompensoitua lapsen vammaistuella. Tuen saaminen ei olisi liitännäinen siihen, kuuluuko henkilö perustoimeentulotukea saavaan perheeseen. Aikuisilla, joilla on asianmukaisesti diagnosoitu keliakia tai ihokeliakia, olisi edelleen mahdollisuus saada perustoimeentulotuen yhteydessä keliakiasta tai ihokeliakiasta aiheutuvia kustannuksia huomioitua ylimääräisinä ravintomenoina.

Muutos tulisi voimaan ehdotetusti 1.1.2027. Jos henkilölle on myönnetty alle 16-vuotiaan vammaistuki keliakian tai ihokeliakian vuoksi, Kelalla on näiden henkilöiden osalta jo käytössään ehdotetun 17 §:n 4 momentin mukaiset tiedot. Kela vastaa vammaisetuslain mukaisten etuuksien toimeenpanosta ja ohjaa asiakkaita etuuksien hakemisessa.

Vammaisetuuksien menettelysäännökset. Ehdotukset koskisivat kaikkia niitä henkilöitä, jotka hakevat vammaisetuutta tai siihen tarkistusta sekä muutoin kaikkia henkilöitä, joita koskeva vammaisetusasia on vireillä. Menettelysäännösten muutosten myötä edistettäisiin sitä, ettei vammaisen henkilön tarvitsisi asioida pelkästään vammaisetuuden hakemista varten terveydenhuollossa, kun muutkin kuin lausuntomuotoon kirjoitetut lääketieteelliset selvitykset voisivat riittää vammaisetuushakemuksen liitteeksi. Lisäksi henkilö voisi hyödyntää hakemuksen liitteinä sellaisia tietoja, joita hän voisi itse tulostaa esimerkiksi OmaKanta-palvelusta, jos niiden eheydestä voitaisiin olla riittävän varmoja. Tämän arvioidaan parantavan vammaisetuutta hakevan henkilön hyvinvointia, sillä henkilön ei tarvitsisi lähtökohtaisesti asioida terveydenhuollossa muutoin kuin hoidon tai kuntoutuksen vuoksi. Menettelysäännösten täsmäntäminen myönnön keston osalta parantaisi vammaisetuutta hakevan hyvään hallintoon kuuluvia oikeuksia sekä oikeusturvaa.

Alkuvaiheessa säännösten voimaantulon jälkeen on mahdollista, että Kela voisi joutua pyytämään yksittäistapauksissa lisäselvityksiä, jos toimitetuista selvityksistä ei ilmenisi riittävät tiedot asian selvittämiseksi. Menettelysäännösten muutoksilla saavutettava hyvän hallinnon toteutumisen sekä oikeusturvan parantuminen olisi tärkeää erityisesti siksi, että vammaisetuuksien kohderyhmä käsittää haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

Erytishoitoraha. Ehdotettu ikärajan muutos parantaisi 16–17-vuotiaiden vaikeasti sairaiden tai vammaisten lasten asemaa. Erytishoitorahan turvin heidän vanhemmillaan olisi nykyistä parempi mahdollisuus osallistua hoitoon tai kuntoutukseen. Kyse voisi olla lapsen erikoissairaanhoidon tasoisesta sairaalahoidosta tai siihen liittyvästä kotihoidosta taikka vanhemman osallistumisesta esimerkiksi sopeutumisvalmennus- tai kuntoutuskurssille taikka vanhemman varallaolosta lapsen kouluun palaamisen kokeilujakson aikana.

4.2.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kansaneläkelaitos. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät voimaantulovaiheessa Kelan sisäisten ohjeiden uudistamista, henkilöstön kouluttamista sekä jonkin verran esimerkiksi lomakkeisiin liittyviä muutoksia. Lisäksi muutokset aiheuttaisivat jonkin verran järjestelmämuutoksia sekä tarkennuksia ja täsmennyksiä kansalaisille sekä hyvinvointialueille ja muille terveydenhuollon

toimijoille viestimisessä, erityisesti vammaisuuksien menettelysäännösten uudistamista koskien. Alkuvaiheessa lain voimaantulon jälkeen on mahdollista, että pyydettyjen lisäselvitysten määrässä olisi kasvua ehdotettujen menettelysäännösten muutosten vuoksi. Lisäksi Kelan olisi varauduttava lapsen vammaistuksessa noin 800 nykyistä määrää suurempaan hakemusmäärään vuosittain. Lisäksi Kelan olisi varauduttava käsittelemään lain voimaantulon yhteydessä perusvammaistukea koskeva etuusasia ikävuosille 16 ja 17 niiden lasten kohdalla, jotka saavat voimassa olevan lainsäädännön mukaan alle 16-vuotiaan vammaistukea keliakian tai ihokeliakian perusteella. Näitä henkilöitä on arviolta 2 700–2 800. Kelalla on näiden lasten osalta jo käytössään ehdotetun 17 §:n 4 momentin mukaiset tiedot. Kela vastaa vammaisetuslain mukaisten etuuksien toimeenpanosta ja ohjaa asiakkaita etuuksien hakemisessa. Erityishoitorahahakemusten määrä lisääntyisi arviolta noin 300 hakemuksella vuodessa.

Se, että lainsäädännön tasolla säädettäisiin täsmällisemmin siitä, milloin vammaisetuus voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana ja milloin määräaikaisena, edistäisi asiakaskunnan ymmärrystä myöntämisen perusteista ja voisi siten helpottaa Kelan asiakaspalvelun toimintaa. Samoin erityishoitorahan edellytyksiä koskeva lapsen yläikärajan muutos selkeyttäisi ja yhdenmukaistaisi sosiaaliturvajärjestelmää, mikä edistäisi asiakaskunnan ymmärrystä ja helpottaisi Kelan asiakaspalvelun toimintaa.

Hyvinvointialueet ja muut terveydenhuollon toimijat. Vammaisuuksien menettelysäännöksiä koskevien muutosehdotusten voidaan arvioida helpottavan terveydenhuollon työkuormaa koskien C-lausuntojen kirjoittamista. Toisaalta jatkossa muita lääketieteellisiä selvityksiä kuin C-lausuntoja voitaisiin tiedustella vammaisetuslauseesta varten terveydenhuollosta joko vammaisettua hakevan tai Kelan toimesta hakemuksen ratkaisemista varten, vaikka tutkittaessa oikeutta vammaisetuuteen voitaisiinkin usein hyödyntää myös asiakkaan itse esimerkiksi OmaKanta-palvelusta tulostamia tietoja.

Lapsen perusvammaistuen keliakiaa koskevan muutosehdotuksen ei arvioida aiheuttavan hyvinvointialueelle tai muulle terveydenhuollolle vähäistä suurempaa vaikutusta, koska arviolta osalla kohderyhmän 16–17-vuotiaista on jo perusvammaistuen myöntämiseen oikeuttavasti keliakia tai ihokeliakia diagnosoitu ja lisäksi tätä koskeva tieto terveydenhuollosta on arviolta melko vaivattomasti toimitettavissa joko asiakkaalle, joka voi toimittaa tiedon Kelaan, tai suoraan Kelaan.

Erityishoitorahan myöntäminen edellyttää hoitavan lääkärin antamaa lääkärintodistusta, josta ilmenee lapsen sairaus sekä se, että vanhemman osallistuminen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen on tarpeellista. Ehdotettu ikärajamuutos laajentaisi hoitavan lääkärin velvoitetta arvioida vanhemman osallisuuden tarvetta ja antaa asiaa koskeva todistus myös 16–17-vuotiaiden osalta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste

Valmisteluvaiheessa oli esillä vaihtoehto, jossa vammaisuuksien järjestelmään olisi luotu alle 18-vuotiaille kokonaan uusi etuus, jota olisi saanut asianmukaisesti diagnosoidun keliakian tai ihokeliakian perusteella. Koska Kela on kuitenkin jo vakiintuneesti myöntänyt 16-vuotiaaksi asti alle 16-vuotiaan vammaistukea keliakian ja ihokeliakian perusteella, valmistelussa arvioitiin, että nyt ehdotettu muutos olisi toimeenpanon ja vammaistukea saavien ja hakevien näkökulmasta yksinkertaisin myös niissä tilanteissa, joissa lapsella on sekä keliakia tai ihokeliakia että mahdollisesti lisäksi muita sairauksia tai vammoja.

Valmisteluvaiheessa oli esillä myös vaihtoehto, jossa vammaisetusjärjestelmään ei ehdotettaisi sisällytettäväksi tiettyihin diagnooseihin perustuvaa etuuden myöntämistä koskevia edellytyksiä. Ottaen huomioon valmistelun perustana olevan hallitusohjelman kirjauksen täsmällinen luonne ja se, että muutos oli jo päätetty rahoittaa eräiden sosiaaliturvaetuuksien ikärajoja koskevan muutoksen yhteydessä varatulla rahoituksella, esityksen valmistelussa päädyttiin nyt käsiteltävänä olevaan ehdotukseen.

5.2 Vammaisetuksien menettelysäännökset

Vaihtoehtona menettelysäännösten muuttamiselle olisi ollut voimassa olevan lainsäädännön säilyttäminen ennallaan. Valmistelussa todettiin kuitenkin paremmaksi vaihtoehdoksi ehdottaa nyt käsiteltävänä olevia muutoksia vammaisetuslain menettelysäännöksiin, sillä katsottiin, että ehdotukset selkeyttäisivät ja täsmäntäisivät lainsäädäntöä sekä kansalaisten että terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta.

Vammaisetuslakiin ehdotetut muutokset tähtäävät muun muassa sujuvampaan toimeenpanoon sekä vammaisetuutta hakevan että Kelan ja terveydenhuollon toimijoiden näkökulmasta. Vammaisetusjärjestelmä on monisyinen ja erityisesti kansalaisen näkökulmasta vaikeaselkoinen. Kansalaisen on hankalaa pelkästään lain perusteella tietää, olisiko hänellä tai hänen lapsellaan oikeus vammaisetuuteen ja jos olisi, minkä tasoiseen. Vammaisetuslainsäädännössä on myös havaittu joitakin vinoumia ja epätarkoituksenmukaisuuksia vuosien varrella. Yleensä ottaen vammaisetusjärjestelmän osalta voidaan arvioida, että järjestelmä tulisi uudistaa kokonaisuudessaan. Kun vammaisetuslaki säädettiin (laki tuli voimaan 1.1.2008), lakiin koottiin osana toimeentuloturva koskevan lainsäädännön ajanmukaistamis- ja selkeyttämiskokonaisuutta toisistaan erillään ollut vammaisetuksia koskenut lainsäädäntö kolmesta eri laista: lapsen hoitotuesta annetusta laista (444/1969), vammaistukilaista (124/1988) sekä vuoden 1956 kansaneläkelaista (347/1956) (HE 90/2006 vp, s. 1 ja 16). Vammaisetuslakia säädettäessä pitkälti säilytettiin tuolloin eri vammaisetuksia koskeneissa laeissa olleet myöntämisedellytykset eikä tuolloin tehty järjestelmätasoisia uudistuksia. Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen valmistelussa ei ole ollut lainvalmistelulle annetun ajan puitteissa mahdollista kokonaisvaltaisesti tarkastella vammaisetusjärjestelmän kehittämistarpeita tai valmistella tarvittavaa kokonaisuudistusta.

5.3 Erityishoitoraha

Vaihtoehtona ehdotetulle muutokselle olisi ollut voimassa olevan lainsäädännön säilyttäminen ennallaan, jolloin erityishoitorahan edellytyksenä oleva hoidettavan tai kuntoutettavan lapsen ikäraja säilyisi 16 vuodessa. Ehdotettuun muutokseen on kuitenkin päädytty etuusjärjestelmän selkeyttämisen ja yhdenmukaistamisen vuoksi. Sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisten kuntoutusrahaetuksien, kansaneläkelain (568/2007) mukaisen kansaneläkkeen ja takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) mukaisen takuueläkkeen alaikäraja nostettiin 16 vuodesta 18 vuoteen 1.1.2025 lukien. Muutosta perusteltiin muun muassa vanhempien elatusvelvollisuudella ja sillä, että alaikäisen nuoren toimeentuloa turvaavat ne etuudet, joita perheelle ja sen jäsenille voidaan myöntää (HE 125/2024 vp). Näin ollen, koska 16–17-vuotiaalla ei ole oikeutta työkyvyttömyys- tai kuntoutusajan etuuteen ja koska vanhemmat vastaavat hänen elatuksestaan, voidaan pitää johdonmukaisena, että myös 16–17-vuotiaan lapsen vanhemman työstä poissaolosta aiheutuvaa ansionmenetystä korvattaisiin erityishoitorahalla. Lisäksi, kuten esityksessä on todettu, myös yhdenvertaisuusnäkökohdat puoltavat ikärajan korottamista ehdotetun mukaisesti.

6 Lausuntopalaute

6.1 Kuulemistilaisuus

Hallituksen esityksen sisällöstä on pidetty kuulemistilaisuus 10.11.2025. Kuulemistilaisuuteen osallistuivat seuraavat tahot: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Kuuloliitto ry, Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry, Kuurojen Liitto ry, LapCi ry, Nuorisoala ry, Näkövammaisten liitto ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry ja VALVE ry.

Kuulemistilaisuudessa vammaisuuksiin ja erityishoitorahaan valmisteltavia muutoksia pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavina. Osallistujista kommentoitiin, että valmistelussa tulisi varmistaa, että vammaisuuksien menettelysäännösten tulisi ehdotettavien muutosten jälkeen olla riittävän tarkkarajaisia mutta toisaalta joustavia. Lisäksi kommentoitiin, että ehdotuksen perusvammainen myöntämisestä keliakian tai ihokeliakian perusteella valmistelussa olisi tärkeää huomioida lain voimaantuloajankohdan tilanteet maksussa olevien etuuksien osalta. Yleisesti ottaen kuulemistilaisuudessa esille nousseita asioita on pyritty huomioimaan hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.

6.2 Lausuntokierros

6.2.1 Yleisesti

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pidetty lausuntokierros 19.12.2025-13.2.2026. Lausunnon toimittivat seuraavat tahot: Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Aivovammaliitto ry, Akava ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Harso ry, Helsingin kaupunki (sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala), HUS-yhtymä, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Kainuun hyvinvointialue, Kela, Kehitysvammaliitto, Keliakialiitto ry, Keski-Suomen hyvinvointialue, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Näkövammaisten liitto ry, Omaishoitajaliitto ry, Pirkanmaan hyvinvointialue, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, STTK ry, Suolistosairaudet ry, Suomen Diabetesliitto ry, Sylva ry, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, valtiovarainministeriö, Vammaisfoorumi ry, Länsi-uudenmaan hyvinvointialue ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa.

Esityksen ehdotuksia kannatettiin lausunnoissa laajalti eikä yhdessäkään lausunnossa vastustettu ehdotuksia.

Lausunnoissa todettiin, että ehdotettavista muutoksista on viestittävä selkeästi ja ymmärrettävästi asiakkaille, jotta kaikki tukeen oikeutetut ja heidän perheensä saavat tiedon mahdollisuudesta saada tukea ja toisaalta siitä, mitä menettelysäännökset käytännössä tarkoittavat.

Joissakin lausunnoissa esitettiin kehittämissuhteita etuuksia ja sosiaaliturvajärjestelmää koskien yleisesti. Näiltä osin ei esitykseen tehty muutoksia.

6.2.2 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste

Perusvammainen keliakiaperustetta ja perustoimeentulotukeen ehdotettavaa muutosta kannatettiin käytännössä jokaisessa annetussa lausunnossa. Ehdotusten nähtiin parantavan keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien lasten ja heidän perheittensä asemaa.

Muutamassa lausunnossa nostettiin esiin se, että yksittäisten diagnoosien nostaminen edellytysperusteeksi on poikkeuksellista ja herättää kysymyksiä eri sairausryhmien yhdenvertaisuudesta. Lisäksi todettiin siitä, että ruokavaliohoitoa tai sen muutosta ja siten taloudellista räsitusta esiintyy muidenkin sairauksien kuin ainoastaan keliakian kohdalla. Tällaisina sairauksina nostettiin lausunnoissa esiin seuraavia: fruktoosi-intoleranssi, suolistosairaus, gluteeniyliherkkyys ja ruoka-allergia. Taloudellista räsitusta toivottiin huomioitavan vammaistuessa ja/tai perustoimeentulotuessa. Huomioita esittäneissä lausunnoissakin kuitenkin kannatettiin ehdotettavia muutoksia.

Keliakiaa koskien toivottiin täsmennystä sairauden ja sen hoidon kuvaukseen. Lisäksi tuotiin esiin, että uusimpien tutkimustulosten mukaan keliakiaa esiintyy Suomessa 2,4 prosentilla väestöstä.

Yhdessä lausunnossa tuotiin esiin, että lapsen perusvammaistuki keliakian tai ihokeliakian perusteella tulisi myöntää aina toistaiseksi voimassa olevana etuutena. Ehdotettavan säännöksen eli vammaisetuslain 7 §:n 4 momentin mukaan perusvammaistukeen on oikeus keliakiaa sairastavalla lapsella, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota. Tämän lisäksi tässä samassa esityksessä ehdotetaan vammaisetuslain 2 §:n 2 momenttiin vammais- ja hoitotuen myönnön kestoa koskien seuraavaa täsmennystä: ”Tuki myönnetään määrääjäksi tai toistaiseksi sen mukaan, arvioidaanko henkilön tilanteessa tai olosuhteissa mahdollisesti tapahtuvan sellaisia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta oikeuteen saada vammais- tai hoitotukea tai tuen määrään.” Jatkovalmistelussa on todettu, että näiden säännösten nojalla Kela voisi keliakian tai ihokeliakian perusteella käytännössä aina myöntää perusvammaistuen toistaiseksi voimassa olevana tukena, sillä keliakiasta ei voi sairautena parantua. Tästä syystä ei ole tarvetta ehdottaa erillistä eksplisiittistä säännöstä siitä, että 7 §:n 4 momentin nojalla myönnettävä perusvammaistuki myönnettäisiin toistaiseksi voimassa olevana etuutena.

Lausunnoissa esitettiin toiveita myös Kelan ohjeistuksiin, esimerkiksi diabetesta koskevan alle 16-vuotiaan vammaistuen / lapsen vammaistuen ratkaisutyön ohjeistuksien esimerkkeihin. Jatkovalmistelussa on todettu, että Kela vastaa itsenäisenä toimijana sisäisistä ohjeistuksistaan toimivaltansa puitteissa.

Valtiovarainministeriö lausui esityksen taloudellisista vaikutuksista todeten, että jatkovalmistelussa taloudellisia vaikutuksia ja niiden kohdentumista tulee vielä selvittää sen vuoksi, että jää epäselväksi, olisiko lapsen vammaistuen keliakiaperusteesta aiheutuva kustannus kehysten näkökulmasta niin sanotusti uutta lisäkustannusta vai onko vaikutusarvio jo sisällä aiemmin annetun ikärajamuutoksia toteuttaneen hallituksen esityksen 124/2024 vp vaikutusarvioissa. Lapsen perusvammaistuen keliakiaperusteesta aiheutuva kustannus ei ole uutta lisäkustannusta, vaan julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028 sopiessaan hallitus sopi eräiden etuuksien ikärajamuutoksista ja varasi tuossa yhteydessä rahoitusta siten, että lapsen perusvammaistuen edellytyksiä olisi jo tuolloin ikärajamuutoksen yhteydessä voitu esittää muutettavaksi siten, että perusvammaistuki tulisi myönnettyksi käsiteltävänä olevan esityksen mukaisesti kaikille alle 18-vuotiaille keliakikoille tai ihokeliakikoille. Tätä perusvammaistuen edellytysten muutosta ei toteutettu ikärajamuutospäätöksessä (HE 125/2024 vp), ja tätä koskeva rahoitusta esitetään käytettäväksi nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotettuun lapsen perusvammaistuen edellytyksiä koskevaan muutokseen. Jaksoa 4.5.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen on tältä osin muutettu sanoitukseltaan.

Yleensä ottaen esitystä on jatkovalmistelussa lausuntojen perusteella täsmennetty tarpeelliseksi katsotuilta osin.

6.2.3 Vammaisetuuksien menettelysäännökset

Vammaisetuuksien menettelysäännösten muutosehdotuksia kannatettiin käytännössä jokaisessa annetussa lausunnossa. Ehdotusten katsottiin esimerkiksi lisäävän myöntämisedellytysten läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta hakijalle.

Eräissä lausunnoissa toivottiin, että hakemuksessa ajantasaiseen kuvaukseen tulisi riittää myös muun soveltuvan ammattilaisen kuin ainoastaan lääkärin ajantasainen kuvaus esimerkiksi avun ja ohjauksen tarpeesta ja toisaalta, että tulisi täsmentää, mitä termillä lääketieteellinen selvitys tarkoitetaan. Lausunnoissa todettiin, että hakijat tarvitsevat selkeät ja ymmärrettävät ohjeet siitä, mitä tietojen riittävän lääketieteellisen selvityksen tulee sisältää.

Lausunnoissa nostettiin esiin, että ennakoitavuuden ja yhdenvertaisen soveltamisen varmistamiseksi tarvitaan selkeämpiä linjauksia siitä, milloin etuus myönnetään toistaiseksi tai määräajaksi. Toisaalta yksilöllisen harkinnan tarvetta painotettiin.

Eräissä lausunnoissa todettiin, että esimerkiksi esitysluonnoksen kohta ”lapsen sairautteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva raskaus ja sidonnaisuutta verrataan aina vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen” (Säännöskohtaiset perustelut, Laki vammaisetuuksista 2 §) olisi muutettava, sillä vammainen ja terve eivät ole toistensa vastakohtia. Jatkovalmistelussa, kuten lausuntokierrosta edeltävässäkin valmistelussa, on todettu, että vammaisetusjärjestelmä ja sitä koskeva lainsäädäntö on osin vanhentunutta ja tarvitsisi kokonaisuudistusta, mitä tämä lausunnossa esitetty huomio osaltaan osoittaa.

Yleensä ottaen esitystä on jatkovalmistelussa lausuntojen perusteella täsmennetty tarpeelliseksi katsotuilta osin.

6.2.4 Erityishoitoraha

Erityishoitorahaan ehdotetun lapsen ikärajaa koskevan muutoksen osalta lausuntopalaute oli yleisesti myönteistä ja muutosta pidettiin kannatettavana.

Omaishoitajaliitto ry toi kuitenkin lausunnossaan esiin tarpeen erityishoitorahapäivien lisäämiselle tietyissä tilanteissa. Se katsoi myös, että jos erityishoitorahan tarve alkaa ennen lapsen 18 vuoden ikää, olisi asiakkaan ja lapsen edun mukaista, että erityishoitoraha jatkuisi myös täysi-ikäistymisen jälkeen. Palautteen johdosta esitystä ei muutettu. Esityksen vaikutusten jälkiseurannassa voidaan kuitenkin kiinnittää huomiota erityishoitorahapäivien riittävyyteen 16–17-vuotiaiden lasten kohdalla. 18 vuoden ikäraja puolestaan on keskeinen esityksen tarkoituksen eli etuuslakien ikärajojen yhtenäistämisen näkökulmasta.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki vammaisetuuksista

2 §. Etuudet. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin täsmentävä virke siitä, milloin etuus myönnettäisiin määräajaksena ja milloin puolestaan toistaiseksi voimassa olevana. Myöntämisaika arvioitaisiin jatkossakin aina tapauskohtaisesti. Etuus myönnettäisiin toistaiseksi voimassa olevana, jos käytettävissä olevien selvitysten perusteella asiakkaan yksilöllinen tilanne ja olosuhteet olisivat siinä määrin vakiintuneet, ettei niihin olisi todennäköisesti tulossa sellaista muutosta, jonka vuoksi etuusoikeus tulisi jatkossa lakkauttaa tai myönnettävää etuuden tasoa laskea taikka mahdollinen muutos muutoin vaikuttaisi oikeuteen saada etuutta tai etuuden määrään. Sellaisten vammaisetuslaissa tarkoitettujen

sairauksien ja vammojen kohdalla, jotka ovat pysyviä ja joiden vuoksi esimerkiksi ohjauksen tai valvonnan tarpeen voi arvioida pysyvän jatkossa muuttumattomana tai sen voi tulevaisuudessa arvioida ainoastaan kasvavan, tietyn etuuden tason myöntäminen toistaiseksi voisi edelleen olla perustelluin lähtökohta. Tällainen tilanne voi esimerkiksi olla, jos lain 9 §:n 1 momentin mukaista eläkettä tai etuutta saavan henkilön toimintakyky on asianmukaisesti diagnosoidun dementian vuoksi heikentynyt vähintään vuoden ajaksi ja dementiasta aiheutuu viikoittaista ohjauksen ja valvonnan tarvetta pysyvästi. Jos tilanne ei puolestaan ole vakiintunut siten, että etuus oikeuteen tai etuuden määrään vaikuttavia muutoksia on odotettavissa tai ne ovat mahdollisia, tuki myönnettäisiin määräaikaisena. Myös esimerkiksi henkilölle myönnettävän lain 9 §:n 1 momentin mukaisen eläkkeen tai muun etuuden määräaikaisuus olisi edelleen peruste myöntää hoitotuki määräaikaisena. Lisäksi lasten kohdalla etuusmyönnön kestoä harkittaessa olisi jatkossakin otettava huomioon se, että lapsen sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuvaa rasitusta ja sidonnaisuutta verrataan 7 §:n sanamuodon mukaan aina vastaavanikäiseen terveeseen lapseen. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka lapsen sairaus tai vamma olisi pysyvä, rasituksen ja sidonnaisuuden määrä suhteessa samanikäiseen terveeseen lapseen voi muuttua lapsen kasvaessa ja kehittyessä sekä hoidon tai kuntoutuksen myötä. Riippuen vamman, vian tai sairauden luonteesta lapsi voi kyetä ottamaan enemmän vastuuta esimerkiksi hoidostaan, jolloin huoltavalle taholle aiheutuvan rasituksen ja sidonnaisuuden määrä voi myös vähentyä.

Määräaikaisuus tulisi hallintolain 45 §:n mukaisesti perustella päätöksessä kuten nykyäänkin. Etuus voitaisiin jatkossakin myöntää siten, että samalla päätöksellä myönnettään kaksi eri tuen tasoa eripituisille ajanjaksoille esimerkiksi siten, että alempi tuen taso myönnettäisiin toistaiseksi sen vuoksi, että tilanteen voidaan arvioida olevan tietyllä tasolla stabiili, mutta ylempi tuen taso määräaikaisena esimerkiksi sen vuoksi, että sairaudessa on määräaikainen pahenemisvaihe.

7 §. Lapsen vammaistuki. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin siitä, että perusvammaistukea voisi saada myös lapsi, joka sairastaa keliakiaa tai ihokeliakiaa ja joka noudattaa kyseisen sairauden vuoksi gluteenitonta ruokavaliota. Keliakian tai ihokeliakian tulisi olla vakiintuneen diagnosointikäytännön mukaisesti eli asianmukaisesti esimerkiksi Käypä hoito -suosituksen mukaisesti diagnosoitu.

Jos lapsella olisi muita sairauksia tai vammoja, joihin liittyvästä hoidosta, huolenpidosta tai kuntoutuksesta aiheutuisi perusvammaistukeen oikeuttavasti rasitusta ja sidonnaisuutta, keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalla olisi edelleen oikeus myös näihin mahdollisiin muihin sairauksiin tai vammoihin liittyvän hoidon, huolenpidon tai kuntoutuksen aiheuttaman rasituksen ja sidonnaisuuden perusteella perusvammaistukeen. Uuteen momenttiin ehdotettu oikeus keliakian tai ihokeliakian perusteella olisi kuitenkin ainoastaan vaihtoehtoinen myöntämisedellytys, sillä vammaisetuslain lähtökohta on se, että henkilöllä voi olla kulloinkin vain yksi vammaisetus myönnettynä, koska ei ole tarkoituksenmukaista, että henkilöllä olisi oikeus samanaikaisesti useaan vammaisetuuteen. Näin ollen, jos lapselle myönnettäisiin perusvammaistuki ehdotetun 4 momentin mukaisesti, lapsi ei voisi saada samanaikaisesti toista perusvammaistukea 7 §:n 1–2 momentin perusteella.

Jos lapsella olisi muitakin sairauksia tai vammoja keliakian tai ihokeliakian lisäksi, niihin liittyvän hoidon, huolenpidon tai kuntoutuksen aiheuttama rasitus ja sidonnaisuus sekä lain 10 §:n mukaiset erityiskustannukset otettaisiin huomioon arvioitaessa sitä, onko lapsella mahdollisesti oikeus korotettuun tai ylimpään vammaistukeen. Ehdotetun 4 momentin perusteella perusvammaistukea saavalla lapsella voisi siten olla oikeus myös korotettuun tai ylimpään tukeen, jos lapsella oleviin muihin sairauksiin tai vammoihin liittyvä hoito, huolenpito

tai kuntoutus aiheuttaisivat niin paljon räsitusta ja sidonnaisuutta, että korotetun tai ylimmän tuen tason edellytykset täytyisivät.

17 §. *Lapsen vammaistuen hakeminen ja ilmoitusvelvollisuus.* Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin siitä, että jos lapselle haetaan vammaistukea ainoastaan asianmukaisesti diagnosoidun keliakian tai ihokeliakian perusteella, hakemuksessa olisi ilmoitettava vähintään hakijaa koskevat hakijan ja lapsen henkilöllisyystiedot, lapsen Suomessa ja ulkomailla asumat ajat sekä tiedot lasta hoitaneista lääkäreistä ja laitoksista. Perusvammaistukea ainoastaan keliakian tai ihokeliakian perusteella haettaessa hakemuksessa olisi ilmoitettava lisäksi tiedot tukeen oikeuttavasta sairaudesta eli käytännössä osoitettava, että sairaus on asianmukaisesti diagnosoitu. Tukea saavan lapsen edunvalvojan, huoltajan tai muun lapsen vammaistukea 15 §:n 2 momentin mukaan hakemaan oikeutetun henkilön olisi tukea keliakian tai ihokeliakian perusteella saadessa tai haettaessa ilmoitettava lapsen tai hänen huoltajansa osoitteen muutoksesta, ulkomaille muutosta ja Suomeen paluusta sekä lapsen huoltajan vaihtumisesta. Lisäksi Kelalle olisi annettava myös muut hakemuksen ratkaisemiseksi ja etuuden maksamiseksi välttämättömät tiedot. Ehdotetun momentin sisältö vastaisi siten soveltuvin ja tarpeellisilta osin niitä säännöksiä, jotka koskevat lapsen vammaistuen hakemista ja ilmoitusvelvollisuutta tukea 7 §:n 1–2 momentin perusteella haettaessa.

20 §. *Vammaisetuuden hakijan terveydentilaselvitys.* Pykälän 1 momentissa säädetään hakijan velvollisuudesta toimittaa Kelalle lääkärinlausunto ja toisaalta siitä, missä rajatuissa tilanteissa Kela voi myös omalla kustannuksellaan hankkia lausunnon. Voimassa olevan säännöksen mukaan Kela antaa tarkemmat ohjeet siitä, mitä lausunnosta tulee käydä ilmi. Käytännössä lausuntoon ohjataan terveydenhuoltoa kirjoittamaan ja hakijaa toimittamaan niitä terveydenhuollosta saatavilla olevia tietoja, joita Kelassa tarvitaan etuuden myöntämisharkinnan tekemiseksi.

Momenttia muutettaisiin siten, että jatkossa henkilön tulisi toimittaa Kelalle vammaisetuutta hakiessaan lääkärinlausunto tai muu riittävä lääketieteellinen selvitys. Säännöksessä viitatus 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitettu terveydentilan kuvauksesta laaditun lääkärinlausunnon lisäksi hakijalla olisi mahdollisuus toimittaa lausunnon asemesta siten muukin lääketieteellinen selvitys, esimerkiksi lääkärinlausunto B tai sairauskertomus, jos tällainen asiakirja sisältäisi vammaisetuushakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot.

Sillä, että selvityksen tulisi olla lääketieteellinen, tarkoitettaisiin sitä, että selvityksen on tehnyt hoitava lääkäri ja että se on lääkärikäyntiin liittyvä, ja tämän tulisi ilmetä selvityksestä. Selvityksestä tulisi tarvittaessa ilmetä lääkärin tekemät asianmukaiset, vakiintuneisiin hoito- ja diagnosikäytäntöihin perustuvat lääketieteelliset tutkimukset ja selvitykset. Selvitykseen voisi kuulua myös muun terveydenhuollon ammattihenkilön, esimerkiksi sairaanhoitajan, huomioita, mutta selvityksen tulisi olla lääkärin laatima ja siitä tulisi ilmetä lääkärin näkemys asiakkaan kokonaistilanteesta hoidon ja kuntoutuksen suhteen.

Kela on vakiintuneesti edellyttänyt, että lausunto voi olla yleensä enintään kuusi kuukautta vanha, jotta selvityksen ajantasaisuudesta on voitu riittävästi varmistua. Tätäkin vanhempia lääkärinlausuntoja tai jatkossa myös muita lääketieteellisiä selvityksiä voitaisiin pitää etuus oikeutta tarkasteltaessa riittävinä, jos lausunnossa tai selvityksessä olisi asian ratkaisemiseksi riittävät tiedot sen ajanjakson osalta, miltä ajalta etuutta haetaan. Esimerkiksi yli kuusi kuukautta vanhassa lausunnossa tai selvityksessä voi olla pysyvän sairauden tai vamman diagnoosin, kuten jonkin tietyn kehitysvamman, perusteet, mutta myöntämisharkinnan tekemiseksi tarvitaan usein myöntämisedellytysten, kuten avun tai ohjauksen tarpeen taikka räsituksen ja sidonnaisuuden, osalta ajantasaisempi kuvaus.

Riittäväksi lääketieteelliseksi selvitykseksi voitaisiin katsoa myös asiakkaan itse tulostama selvitys terveystietoja ylläpitävästä järjestelmästä, esimerkiksi OmaKanta-palvelusta, jos Kela voisi riittävällä tavalla hyvän hallinnon mukaisesti varmistua tietojen eheydestä.

Momentista poistettaisiin viimeinen virke, jotta sääntely vastaisi nykyistä ohjeistusta säädöstasosta. Viranomainen voi laissa säädetyn tehtävänsä alalla antaa ohjeita ilman erityistä valtuutusta. Säännökset mahdollisuudesta antaa ohjeita ovat sen vuoksi tarpeettomia eikä valtuudesta ohjeiden antamiseen saa säättää. Kuten nykyisinkin, Kela arvioisi hallintomenettelyä koskevien yleisten säännösten mukaisesti vammaisetusasiassa käytettävissä olevan selvityksen riittävyttä siten, että se pystyisi sen perusteella tekemään etuusasiassa hallintolain mukaisesti asiasisältöisesti asianmukaisen ratkaisun. Kela voisi edelleen ohjata lääkärinlausuntolomakkeella toimittamaan niitä tietoja, joita se tarvitsee etuusasian ratkaisemiseksi.

Lisäksi teknisenä muutoksena momentista poistettaisiin viittaus kumottuun 19 §:ään.

7.2 Laki toimeentulotuesta

7 b §. Terveystieteelliset selvitykset ja muut menot. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että keliakiasta johtuvia ylimääräisiä ravintomenoja huomioitaisiin perustoimeentulotuen muina perusmenoina 38 euroa kuukaudessa 18 vuotta täyttäneiden keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien henkilöiden osalta. Ikää koskeva edellytys muuttuisi siten 16 vuodesta 18 vuoteen. Muilta osin edellytykset säilyisivät ennallaan.

7.3 Sairausvakuutuslaki

10 luku Erityishoitoraha

2 §. Erityishoitorahan maksamisen edellytykset. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että erityishoitorahaa maksettaisiin vakuutetulle, joka on alle 18-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä ansiotyötään. Lapsen ikää koskeva edellytys muuttuisi siten voimassa olevasta 16 vuodesta 18 vuoteen. Muilta osin edellytykset säilyisivät ennallaan.

Lisäksi momentin viimeisen virkkeen omaishoidontukea-sana muutettaisiin muotoon omaishoidon tukea, jotta termi vastaisi omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) käsitteistöä. Muutos olisi tekninen eikä vaikuttaisi momentin asiasisältöön tai soveltamiseen.

11 luku Päivärahaetuuksien määrä

2 §. Vuositulo. Pykälässä säädetään vuositulosta, jonka perusteella päivärahaetus määräytyy. Pykälän 1 momentin mukaan vuositulolla tarkoitetaan työkyvyttömyyden tai etuus oikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden ajan (tarkastelujakso) tuloa. Pykälän 3 momentin mukaisesti vuositulo voidaan poikkeuksellisesti, momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä laskea etuus oikeuden alkamista välittömästi edeltävää kalenterikuukautta edeltäneiden kolmen kalenterikuukauden tulojen perusteella. Tällainen tilanne voi olla muun muassa silloin, kun vakuutettu on tarkastelujakson aikana ollut pois työstä lapsen hoitamisen vuoksi ja tästä syystä hänen tulonsa ovat tarkastelujaksolla jääneet tavanomaista pienemmiksi.

Pykälän 4 momentin mukaan lapsen hoitamisella tarkoitetaan vanhempainpäivärahaikauden jälkeistä työstä poissaoloa alle 3-vuotiaan lapsen sekä adoptiolapsen kotihoidon vuoksi taikka työstä poissaoloa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon osallistumisen vuoksi. Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi sairaan tai vammaisen lapsen iän osalta vastaamaan erityishoitorahasäännökseen ehdotettua muutosta. Vuositulot voitaisiin siten määritellä kolmen kuukauden tulojen perusteella silloin, kun vakuutettu on ollut työstä pois alle 18-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon osallistumisen vuoksi. Muilta osin ei ole tarkoitus muuttaa säännöksen soveltamiskäytäntöä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2027.

Vammaisetuslain muuttamisesta annetun lain voimaantuloa koskevien säännösten mukaan, jos oikeus etuuteen on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Oikeus 31.12.2026 voimassa olevien säännösten nojalla myönnettyihin etuuksiin jatkuu 32 §:n mukaiseen seuraavaan tarkistukseen tai 33 §:n mukaiseen lakkaamiseen asti. Tämä tarkoittaisi, että jos etuus on myönnetty alkamaan ennen 1.1.2027 ja jatkumaan myös tammikuun 2027 tai sen jälkeiselle ajalle, etuusosoikeus jatkuisi 1.1.2027 ja sen jälkeen seuraavaan 32 mukaiseen tarkistamiseen tai 33 §:n lakkaamiseen saakka. Vuodenvaihteessa 2026–2027 Kela ei siis tekisi tarkistuksia etuuksiin ehdotettavan lainmuutoksen vuoksi, vaan etuudet jatkuisivat etuuspäätöksen mukaisesti niin kauan kunnes olisi syytä 32 §:n mukaan tarkistaa etuus tai 33 §:n mukaan lakkauttaa etuus.

Nyt käsiteltävänä oleva lainmuutosehdotus, jonka mukaan 1.1.2027 voimaan tulevaa enintään alle 18-vuotiaille myönnettävää lapsen vammaistukea voisi saada keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastava lapsi, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota, tulisi voimaan ehdotuksen mukaan 1.1.2027. Jos lapselle olisi myönnetty alle 16-vuotiaan vammaistuki keliakian tai ihokeliakian vuoksi, Kelalla on näiden henkilöiden osalta jo käytössään ehdotetun 17 §:n 4 momentin mukaiset tiedot. Kela vastaa vammaisetuslain mukaisten etuuksien toimeenpanosta ja ohjaa asiakkaita etuuksien hakemisessa.

9 Toimeenpano ja seuranta

Kela vastaa vammaisetuslain mukaisten etuuksien sekä perustoimeentulotuen ja erityishoitorahan toimeenpanosta ja seuraa lainmuutosten johdosta tapahtuvia muutoksia. Kela ohjaa asiakkaita etuuksien hakemisessa.

10 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lapsen vammaistuen 1,1 miljoonan euron lisäkustannukset kohdistuvat valtion talousarvion momentille 33.40.60 (valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista).

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

11.1 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:ssä säädetään yhdenvertaisuudesta perusoikeutena. Lainkohdan 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Lainkohdan 2 momentissa säädetään syrjintäkiellosta: ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen,

ian, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuudella ja erityisesti syrjinnän kielloilla on keskeinen merkitys myös kansainvälisessä ihmisoikeussääntelyssä, joka on otettu huomioon kansallista perusoikeussääntöä uudistettaessa. Yhdenvertaisuusperiaate ja syrjintäkielto sisältyvät muun muassa Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa on vaatimus kaikkien henkilöiden yhdenvertaisuudesta lain edessä ja lain mukaan sekä oikeudesta ilman syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin.

Perustuslain yhdenvertaisuutta koskevan sääntelyn tarkoituksena on turvata, paitsi perinteistä oikeudellista yhdenvertaisuutta, myös tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa. Yhdenvertaisuus lain edessä on perinteisesti merkinnyt erityisesti vaatimusta yhdenvertaisuudesta lain soveltamisessa. Perustuslain yhdenvertaisuussäännös kohdistuu kuitenkin myös lainsäätäjään. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että laki voi olla ristiriidassa yhdenvertaisuuden asettamien valtiosääntöisten vaatimusten kanssa, jos se ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta, siis mielivaltaisesti, asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42–43, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I). Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarpeellinen positiivinen erityiskohtelu – esimerkiksi yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevan ryhmän asemaa parantava sääntely – on sallittua, mikäli erottelu voidaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat (ks. esim. PeVL 1/2006 vp, s. 2/I; HE 309/1993 vp, s. 44/I). Valiokunta on hyväksyttävän perusteen arvioinnin lisäksi kiinnittänyt huomiota myös valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (PeVL 38/2006 vp, s. 3/II).

Perustuslakivaliokunta on käytännössään nostanut nimenomaisesti esiin myös sen näkökohdan, ettei yhdenvertaisuudesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 42–44). Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, että eläkkeiden määräytyminen eri tavoin erikäisille henkilöille on perustuslain 6 §:n kannalta ongelmaton, jos erottelut eivät ole mielivaltaisia eivätkä erot eläketurvassa muodostu kohtuuttomiksi (PeVL 60/2002 vp, s. 4–5).

Perustuslain 6 §:n 2 momentissa oleva syrjintäkielto koskee myös toimenpiteitä, jotka välillisesti johtavat syrjivään lopputulokseen. Tältä osin syrjinnän käsilläolo on arvioitava jonkin menettelyn tosiasiallisten seurausten kannalta. Suosintaa tai jonkin yksilön tai ryhmän asettamista etuoikeutettuun asemaan on pidettävä säännöksen kieltämänä, jos se asiallisesti merkitsee toisiin kohdistuvaa syrjintää. (PeVL 28/2009 vp, s. 2; HE 309/1993 vp, s. 44/I).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 46/2024 vp painottanut, että perustuslain 6 §:ssä yhdenvertaisuudesta säädetty ei lähtökohtaisesti edellytä, että uusien kohdennettujen tai rajattujen julkisten tukijärjestelyjen säätämisen yhteydessä olisi aina arvioitava erikseen, edellyttääkö yhdenvertaisuus vastaavaksi katsottavan tukijärjestelyn kohdistamista myös johonkin muuhun kohteeseen. Samassa lausunnossa valiokunta perustoimeentulotukeen ehdotettua keliakiasta tai ihokeliakiasta aiheutuvien ylimääräisten ravintomien huomioimista 25 eurolla käsitellessään totesi, että erilaiselle kohtelulle oli olemassa hyväksyttävät perusteet, eikä ehdotettu sääntely ollut myöskään erilaisen kohtelun

oikeasuhtaisuuden kannalta ongelmallista. Valiokunnan käsittelyn jälkeen eduskunta päätyi hyväksymään ravintomenojen huomioimisen 38 eurolla.

11.2 Oikeus sosiaaliturvaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännöksen esitöiden mukaan säännöksen tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso eli niin sanottu eksistenssiminimi (HE 309/1993 vp s. 19/I). Säännöksellä nähdään olevan läheinen yhteys oikeutta elämään turvaavaan perustuslain 7 §:n 1 momenttiin. Edellytyksenä säännöksen soveltamiselle on, ettei henkilö kykene itse hankkimaan säännöksessä tarkoitettua turvaa omalla toiminnallaan tai saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Säännöksen esitöiden mukaan tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asunnon järjestäminen. Avun saamisen edellytykset tulee selvittää yksilökohtaisella tarveharkinnalla. (HE 309/1993 vp s. 69/II).

Säännös heijastelee Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita ja etenkin uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002) 13 artiklan 1 kohtaa. Sen mukaan jokaisella, jolla ei ole riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia tuloja tai varoja joko omin avuin tai muista lähteistä, kuten sosiaaliturvajärjestelmän tarjoamista etuuksista, annetaan riittävää apua ja sairaustapauksissa kyseisen tilan vaatimaa hoitoa.

Perustuslaki turvaa 19 §:n 1 momentin mukaisen oikeuden jokaiselle kuuluvana subjektiivisena oikeutena. Käytännössä oikeuden järjestämiseen tarvitaan alempiasteista lainsäädäntöä, joka sisältää säännökset tukimuodoista, niiden saamisedytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista (PeVM 25/1994 vp s. 10/II). Toimeentulotuki on oikeutta konkretisoiva tukimuoto. Toimeentulotukilain säätämisen yhteydessä perustuslakivaliokunta tarkasteli toimeentulotuen yhteyttä perustuslain 19 §:n 1 momenttiin. Valiokunnan mukaan toimeentulotukijärjestelmän avulla turvataan sosiaalisesti hyväksyttävää elintasoa, mikä on useimmissa tapauksissa enemmän kuin perustuslain 19 §:n 1 momentissa taattu oikeus (PeVL 31/1997 vp s. 2/II). Valiokunta totesi, että käytännössä toimeentulotuen perusosaa on jouduttu myöntämään täydentämään perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaista oikeutta perustoimeentulon turvaa. Toimeentulotuen (silloista) tasoa ei siten tullut ymmärtää perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseksi vähimmäistasoksi. Perustuslain 19 §:n 1 momentin subjektiivisen oikeuden perustavasta luonteesta ja perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle asetetusta perusoikeuksien turvaamisen veloitteesta on johdettavissa lainsäätäjään kohdistuva velvoite järjestää tukijärjestelmä sellaiseksi, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa. (PeVL 31/1997 vp s. 2/II–3/I).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Säännöksellä ei määritellä näiden palvelujen järjestämistapaa, vaan sillä veloitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II). Palvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeudet, kuten yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö. Palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana edellä mainitun hallituksen esityksen mukaan pitää sellaista palvelujen

tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II, ks. myös esim. PeVL 20/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle liikkumavaraa oikeuksien sääntelyssä ja viittaa siihen, että perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 5–6). Viittaus jokaiseen terveystalouteen oikeutettuna edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävydestä (ks. PeVL 17/2021 vp, kappale 71, PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Huomionarvoista on, että perustuslakivaliokunta on pitänyt perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle asetetun tukemisvelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että tukimuotoja suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVL 25/2012 vp, s. 2/II-3/I, PeVL 32/2014 vp s. 2/I).

11.3 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytyksiä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 21 § sisältää perussäännökset yksilön oikeudesta hyvään hallintoon ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja toisaalta hyvän hallinnon käsite saa sisältönsä perustuslain 21 §:n kokonaisuudesta. Sillä tarkoitetaan muun muassa vaatimuksia 1 momentissa mainitusta asianmukaisesta viranomaistoiminnasta sekä 2 momentissa esitettyä luetteloa hyvän hallinnon osakysymyksistä. Pykälä edellyttää, että lailla turvataan hyvän hallinnon takeet kokonaisuutena. Perustuslain 21 §:ää koskeneiden hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan säännös antaa institutionaalista suojaa tärkeimmille hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osa-alueille. Hallituksen esityksessä myös todetaan, että yksilön oikeusaseman kannalta menettelyllinen suoja hallintoasioissa saattaa usein olla yhtä tärkeä kuin tuomioistuinmenettelyssä.

Käytännössä hallintolaissa säädetään sellaisista hyvää hallintoa ilmentävistä laadullisista vaatimuksista, joiden on katsottu kuuluvan perustuslain 21 §:n 2 momentin lainsäädännöllisen toimeksiannon alaan. Substanssilainsäädännössä, kuten vammaisuuslaissa tai sairausvakuutuslaissa, kuitenkin säädetään kansalaisten oikeuksista esimerkiksi valtion rahoittamiin tai sosiaalivakuutuksella rahoitettuihin etuuksiin. Näissä niin kutsutuissa etuuslaeissa on myöntämisedellytykset sisältävien säännösten lisäksi myös menettelyä koskevia säännöksiä, jotka joko täydentävät hallintolain säännöksiä tai tulevat sovellettavaksi niiden sijaan. Näiden säännösten tarkoituksena on turvata asianmukainen, jouheva ja viivytyksetön käsittely, jotta kansalaisella on mahdollisuus päästä oikeuksiinsa eli esimerkiksi saada etuutta, ja toisaalta jotta viranomaisella on mahdollisuus toteuttaa sille laissa määrätty tehtävä tietyn etuuden toimeenpanosta.

11.4 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja tulivat Suomen osalta voimaan 10.6.2016. Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Sen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen

pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Yleissopimuksen lähtökohtana voidaan pitää vammaisen henkilön suhdetta fyysiseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen ympäristöönsä sekä niitä tarpeita, joita vammaiselle henkilölle aiheutuu vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Yleissopimuksen 3 artiklaan on koottu sen yleiset periaatteet. Näihin kuuluvat muun muassa henkilöiden synnynnäisen arvon, yksilöllisen itsemääräämisoikeuden – mukaan lukien vapaus tehdä omat valintansa – ja riippumattomuuden kunnioittaminen; syrjimättömyys; täysimääräinen ja tehokas osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan; mahdollisuuksien yhdenvertaisuus sekä vammaisten lasten kehittyvien kykyjen ja sen kunnioittaminen, että heillä on oikeus säilyttää identiteettinsä.

Yleissopimuksen 7 artiklan mukaan kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Sopimuspuolten tulee 24 artiklan mukaan tunnustaa vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen ja 27 artiklan mukaan vammaisten henkilöiden oikeus tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yleissopimuksen 28 artikla koskee riittävää elintasoa ja sosiaaliturvaa. Artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden riittävään omaan ja perheidensä elintasoon, kuten riittävään ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen, sekä elinolojen jatkuvaan paranemiseen ja toteuttavat asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ilman syrjintää, muun muassa varmistamalla köyhydessä eläville vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen valtion tuen vammaisuudesta aiheutuviin kuluihin, jotka liittyvät muun muassa riittävään koulutukseen, neuvontaan, rahalliseen tukeen ja vuorohoitoon.

11.5 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991) tuli Suomen osalta voimaan 20.7.1991. Yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Yleissopimuksen mukaan sopimusvaltioiden tulee taata yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista syrjintää.

Yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan muun muassa kaikissa lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Saman artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2013 laajassa yleiskommentissaan (nro 14) kuvannut, mitä lapsen edun ensisijaisuuden huomioon ottamisella eri yhteyksissä voidaan tarkoittaa. Komitean mukaan lapsen etu on dynaaminen, sisällöltään viime kädessä yksilöllinen käsite erityisesti niissä yhteyksissä, joissa sillä tarkoitetaan yksittäisen lapsen etua. Lainsäädäntötyössä käsitteen sisältö on kollektiivisempi, ja sillä voidaan viitata esimerkiksi kaikkien kyseisen sääntelyn piiriin kuuluvien lasten tai tietyn lapsiryhmän etuun, jonka näkökulmasta sääntelyä tulee arvioida ja jolle tulee antaa asianmukainen, lähtökohtaisesti ensisijainen painoarvo. Lapsen etu ei tosin komitean mukaan aina ole ristiriidaton käsite: lapsen

etu voi olla ristiriidassa esimerkiksi suuren yleisön tai vanhempien etujen ja oikeuksien kanssa, ja myös eri lapsiryhmien edut voivat erota toisistaan. Myös kyseiset tilanteet on punnittava tapauskohtaisesti.

Yleissopimuksen 26 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Saman artiklan 2 kohdan mukaan näitä etuuksia myönnettäessä olisi tarvittaessa otettava huomioon lapsen ja hänen elatuksestaan vastuussa olevien henkilöiden varallisuus ja olosuhteet, kuten myös muut lapsen esittämään tai hänen puolestaan esitettyyn hakemukseen vaikuttavat seikat.

Yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon. Saman artiklan 2 kohdan mukaan vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet. Edelleen saman artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaateeseen ja asumiseen.

11.6 Arviointia

11.6.1 Lapsen vammaistuen keliakiaperuste

Vuoden 2027 alusta alle 16-vuotiaan vammaistuki muuttuu lapsen vammaistueksi, jota voidaan maksaa 18-vuotiaaksi asti. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotetaan, että asianmukaisesti diagnosoitua keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastaville gluteenitonta ruokavaliota noudattaville lapsille mahdollistettaisiin oikeus saada lapsen perusvammaistukea 18-vuotiaaksi asti. Vammaistuuksien ikärajamuutosta koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 125/2024 vp) arvioitiin, että esimerkiksi keliakikoiden kohdalla voi yksilöllisen arvioinnin perusteella käydä niin, että lapsen vammaistuen yleiset myöntämisedellytykset (7 §:n 1–2 momentti) eivät enää täytyisi lapsen kasvaessa vanhemmaksi. Tällä viitattiin siihen, että keliakikolla ei välttämättä olisi oikeus esimerkiksi 16- tai 17-vuotiaana lapsen vammaistukeen, koska lapsen vammaistuen edellytyksiin sisältyy tarkastelu esimerkiksi sen osalta, pystyykö lapsi ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja esimerkiksi ruokavaliostaan vanhetessaan, jolloin lapsesta huolehtivalle taholle aiheutuvan rasituksen määrä voi vähentyä alle lapsen vammaistuen myöntämiskaavimusten. Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on ehdotettu lisäksi, että samalla kun keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavalle lapselle mahdollistettaisiin oikeus lapsen perusvammaistukeen, perustoimeentulotuen ylimääräisten ravintomenojen huomioimisessa keliakian tai ihokeliakian perusteella alaikäraja muutettaisiin 16 vuodesta 18 vuoteen. Näin ollen muutokset koskisivat erityisesti 16–17-vuotiaita.

Nyt käsiteltävänä oleva ehdotus varmistaisi kaikille keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastaville lapsille toisiinsa nähden yhtäläisen ja yhdenvertaisen oikeuden lapsen perusvammaistukeen, kun nykyään vain alle 16-vuotiaat keliakikot ja ihokeliakikot voivat saada perusvammaistukea Kelan ratkaisukäytäntöön perustuen ja toisaalta 16–17-vuotiailla on mahdollisuus saada keliakiasta ja ihokeliakiasta aiheutuvat ylimääräiset ravintomenot perustoimeentulotuessa huomioituna. Keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavat lapset olisivat näin ollen jatkossa toisiinsa nähden yhdenvertaisia. Keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien aikuisten olisi edelleen mahdollista saada ylimääräisinä ravintomenoina huomioitua keliakiasta tai

ihokeliakiasta aiheutuvia ravintokustannuksia perustoimeentulotuessa 38 eurolla kuukaudessa. Lisäksi jos tällaiselle henkilölle aiheutuu keliakiasta kuukausitasolla enemmän ylimääräisiä ravintomenoja kuin 38 euroa, voisi henkilö hakea ylimeneviin kustannuksiin yksilölliseen harkintaan perustuvaa täydentävää toimeentulotukea hyvinvointialueelta.

Hallitusohjelman mukaisesti lapsen perusvammaistuen muutoksen tavoitteena on vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta tukemalla alaikäisiä keliakikoita ja ihokeliakikoita. Keliakian ja ihokeliakian hoito pysyy samana riippumatta lapsen iästä. Ehdotuksella voidaankin katsoa edistettävän väestön terveyttä, mikä on säädetty perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkisen vallan velvollisuudeksi.

Keliakian ja ihokeliakian lisäksi on muitakin sairauksia, jotka aiheuttavat samantapaista erityisruokavalion tarvetta ja voivat siten aiheuttaa esimerkiksi tavanomaiseen nähden ylimääräisiä ravintokustannuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset ruoka-allergiat. Sairauksien syntymekanismit ovat kuitenkin keliakioissa ja ruoka-allergioissa toisiinsa nähden erilaiset. Suuri osa ruoka-allergioista häviää muutamassa vuodessa⁴. Vaikeissa allergioissa (esimerkiksi anafylaksiaan johtanut) vältetään allergiaa aiheuttavaa ruoka-aineen käyttöä ja tarvittaessa korvataan se soveltuvilla ruoka-aineilla⁵. Ruoka-allergiat huomioidaan lapsen vammaistuen myöntämisharkinnassa osana allergisten sairauksien kokonaisarviota. Puolestaan muista sairauksista kuin keliakiasta tai ihokeliakiasta johtuvia ylimääräisiä ravintomenoja ei edelleenkään korvattaisi aikuisille Kelan toimeenpanemasta perustoimeentulotuesta, vaan ne jäisivät edelleen hyvinvointialueiden toimeenpanemaan täydentävään toimeentulotukeen huomioon otettavaksi tarpeellisen suuruisina yksilölliseen harkintaan perustuen.

Ottaen huomioon, että ehdotetut muutokset yhdenvertaistaisivat tilannetta kaikkien keliakiaa tai ihokeliakiaa sairastavien lasten kesken, ehdotetun muutoksen mahdollistaman kohtuullisen korvauksen eli lapsen perusvammaistuen määrän sekä erityisesti perustuslakivaliokunnan lausunnon 46/2024 vp, jossa se on painottanut sitä, että perustuslain 6 §:ssä yhdenvertaisuudesta säädetty ei lähtökohtaisesti edellytä, että uusien kohdennettujen tai rajattujen julkisten tukijärjestelyjen säätämisen yhteydessä olisi aina arvioitava erikseen, edellyttääkö yhdenvertaisuus vastaavaksi katsottavan tukijärjestelyn kohdistamista myös johonkin muuhun kohteeseen, ehdotuksia voidaan pitää perustuslain yhdenvertaisuussääntelyn mukaisina. Ehdotukset huomioivat myös lapsen edun ja siten niiden voidaan katsoa turvaavan lisäksi erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artiklan 3 ja 27 toteutumista.

11.6.2 Vammaisuuksien menettelysäännökset

Vammaisuuksiin ehdotettujen menettelysäännöksiä koskevien muutosten voidaan arvioida keventävän vammaisuusasian ratkaisemisessa tarvittavaan lääketieteelliseen selvitykseen liittyvää vaivaa kansalaisen hakiessa vammaisuuksia ja toisaalta keventävän työkuormaa terveydenhuollossa. Lisäksi vammaisuuden myöntämisen kestoa koskevan ehdotuksen voidaan arvioida selkeyttävän vammaisuuslakia siten, että asiakkaan on helpompi ymmärtää, millä perusteella hänen etuutensa on myönnetty määräaikaisena tai toistaiseksi voimassa olevana.

⁴ Duodecim, Käypä Hoito -suositus: Ruoka-allergia (lapset). Julkaistu 9.6.2025. Saatavilla: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50026>. Viitattu 25.2.2026.

⁵ Duodecim, Käypä Hoito -suositus: Ruoka-allergia (lapset). Julkaistu 9.6.2025. Saatavilla: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50026>. Viitattu 25.2.2026.

Koska ehdotukset keventäisivät vammaisasetuusasian hakemiseen liittyvää työtä sekä selkeyttäisivät ja täsmentäisivät lainsäädäntöä, niiden voidaan arvioida turvaavan omalta osaltaan paremmin perustuslain 21 §:ssä säädettyjä oikeuksia kansalaisen asian asianmukaisesta käsittelystä ja muista hyvän hallinnon osa-alueista. Säännökset turvaisivat paremmin kansalaisen oikeutta saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan ensinnäkin toimivaltaisessa viranomaisessa eli Kelassa ja toiseksi myös muutoksenhakuasteissa eli sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja vakuutus-oikeudessa, jotka toimivat vammaisasetuasioissa muutoksenhakueliminä. Oikeus saada oikeuttaan koskeva vammaisasetuspäätös muutoksenhakuasteen ratkaistavaksi toteutuisi nykyistä paremmin, sillä kansalaisen olisi helpompi ymmärtää, miksi etuus on myönnetty määräaikaisena tai miksi toistaiseksi voimassa olevana. Toisaalta jos kansalainen lainsäädännön täsmentämisen myötä voisi ymmärtää paremmin esimerkiksi määräaikaisuuden perusteet, hän voisi arvioida päätöksen oikeellisuutta paremmin eikä päätöstä välttämättä olisi tarpeen saattaa muutoksenhakuasteen käsiteltäväksi.

11.6.3 Erityishoitoraha

Nyt käsiteltävänä oleva ehdotus erityishoitorahan edellytyksiä koskevaksi muutokseksi koskien hoidettavan lapsen ikää varmistaisi jokaisen alle 18-vuotiaan lapsen vanhemmalle toisiin vanhempiin nähden yhtäläisen ja yhdenvertaisen oikeuden saada erityishoitorahaa, sillä nykyään ainoastaan alle 16-vuotiaiden lasten vanhemmilla voi olla erityishoitorahaan oikeus osallistuessaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen. Vanhemmat, lapsiperheet ja lapset olisivat näin ollen toisiinsa nähden yhdenvertaisessa asemassa ja siten ehdotus vastaisi perustuslain 6 §:n mukaisia yhdenvertaisuutta koskevia vaatimuksia voimassa olevaa lainsäädäntöä paremmin. Lisäksi ehdotuksella julkinen valta tukisi omalta osaltaan perheiden mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisesti. Ehdotus huomioi myös lapsen edun ja siten sen voi katsoa turvaavan lisäksi erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artiklan 3 ja 27 toteutumista.

11.6.4 Yhteenveto

Edellä esitetyin perustein hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vammaisetuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 2 §:n 2 momentti ja 20 §:n 1 momentti sekä

lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 736/2024, uusi 4 momentti ja 17 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1050/2009, 1228/2009 ja 736/2024, uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §

Etuudet

Vammaistuet ja hoitotuki myönnetään toistaiseksi tai määräajaksi. Tuki myönnetään määräajaksi tai toistaiseksi sen mukaan, arvioidaanko henkilön tilanteessa tai olosuhteissa mahdollisesti tapahtuvan sellaisia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta oikeuteen saada vammais- tai hoitotukea tai tuen määrään. Vammaistuet ja hoitotuki on porrastettu henkilön tuen tarpeen mukaan perustukeen, korotettuun tukeen ja ylimpään tukeen.

7 §

Lapsen vammaistuki

Perusvammaistukeen on myös oikeus keliakiaa sairastavalla lapsella, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota.

17 §

Lapsen vammaistuen hakeminen ja ilmoitusvelvollisuus

Jos vammaistukea haetaan ainoastaan 7 §:n 4 momentin perusteella, hakemuksessa on ilmoitettava vähintään edellä 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitetut tiedot. Lisäksi hakijan on ilmoitettava tiedot tukeen oikeuttavasta sairaudesta. Vammaistukea 7 §:n 4 momentin perusteella saavan lapsen edunvalvojan, huoltajan tai muun lapsen vammaistukea 15 §:n 2 momentin mukaan hakemaan oikeutetun henkilön on ilmoitettava edellä 2 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetut tiedot. Lisäksi hakijan ja saajan on annettava Kansaneläkelaitokselle myös muut hakemuksen ratkaisemiseksi ja tuen maksamiseksi välttämättömät tiedot.

20 §

Vammaisetuuden hakijan terveydentilaselvitys

Vammaisetuuden hakijan on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetusta terveydentilan kuvauksesta laadittu lääkärinlausunto tai muu riittävä lääketieteellinen selvitys. Kansaneläkelaitos voi myös omalla kustannuksellaan hankkia lääkärinlausunnon tai muun riittävän lääketieteellisen selvityksen, jos hakija tai lapsi on hoidettavana sairaalassa tai laitoksessa taikka jos siihen on muu erityinen syy.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Jos oikeus etuuteen on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Oikeus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnettyihin etuuksiin jatkuu tällä lailla muutettavan lain 32 §:n mukaiseen seuraavaan tarkistukseen tai 33 §:n mukaiseen lakkaamiseen asti.

2.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 7 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 847/2024, seuraavasti:

7 b §

Terveys- ja hoitomenot ja muut menot

Keliakiaa sairastavan 18 vuotta täyttäneen henkilön osalta muina perusmenoina otetaan lisäksi huomioon 38 euroa kuukaudessa keliakiasta johtuvien ylimääräisten ravintomenojen kattamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 16.4.2026

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

1.

Laki

vammaisetuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 2 §:n 2 momentti ja 20 §:n 1 momentti sekä

lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 736/2024, uusi 4 momentti ja 17 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1050/2009, 1228/2009 ja 736/2024, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Etuudet

Etuudet

Vammaistuet ja hoitotuki myönnetään toistaiseksi tai määräajaksi. Vammaistuet ja hoitotuki on porrastettu henkilön tuen tarpeen mukaan perustukeen, korotettuun tukeen ja ylimpään tukeen.

Vammaistuet ja hoitotuki myönnetään toistaiseksi tai määräajaksi. *Tuki myönnetään määräajaksi tai toistaiseksi sen mukaan, arvioidaanko henkilön tilanteessa tai olosuhteissa mahdollisesti tapahtuvan sellaisia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta oikeuteen saada vammais- tai hoitotukea tai tuen määrään.* Vammaistuet ja hoitotuki on porrastettu henkilön tuen tarpeen mukaan perustukeen, korotettuun tukeen ja ylimpään tukeen.

7 §

7 §

Lapsen vammaistuki

Lapsen vammaistuki

Perusvammaistukeen on myös oikeus keliakiaa sairastavalla lapsella, joka noudattaa gluteenitonta ruokavaliota.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Lapsen vammaistuen hakeminen ja ilmoitusvelvollisuus

Lapsen vammaistuen hakeminen ja ilmoitusvelvollisuus

Jos vammaistukea haetaan ainoastaan 7 §:n 4 momentin perusteella, hakemuksessa on ilmoitettava vähintään edellä 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitetut tiedot. Lisäksi hakijan on ilmoitettava tiedot tukeen oikeuttavasta sairaudesta. Vammaistukea 7 §:n 4 momentin perusteella saavan lapsen edunvalvojan, huoltajan tai muun lapsen vammaistukea 15 §:n 2 momentin mukaan hakemaan oikeutetun henkilön on ilmoitettava edellä 2 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetut tiedot. Lisäksi hakijan ja saajan on annettava Kansaneläkelaitokselle myös muut hakemuksen ratkaisemiseksi ja tuen maksamiseksi välttämättömät tiedot.

20 §

20 §

Vammaisetuuden hakijan terveydentilaselvitys

Vammaisetuuden hakijan terveydentilaselvitys

Vammaisetuuden hakijan on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetusta terveydentilan kuvauksesta *taikka* 19 §:n 1 momentissa tarkoitetusta sairaudesta laadittu lääkärintlausunto. Kansaneläkelaitos voi myös omalla kustannuksellaan hankkia lääkärintlausunnon, jos hakija tai lapsi on hoidettavana sairaalassa tai laitoksessa taikka jos siihen on muu erityinen syy. *Kansaneläkelaitos antaa tarkemmat ohjeet siitä, mitä lääkärintlausunnosta tulee käydä ilmi.*

Vammaisetuuden hakijan on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 17 §:n 1 momentin 3 kohdassa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetusta terveydentilan kuvauksesta laadittu lääkärintlausunto *tai muu riittävä lääketieteellinen selvitys*. Kansaneläkelaitos voi myös omalla kustannuksellaan hankkia lääkärintlausunnon *tai muun riittävän lääketieteellisen selvityksen*, jos hakija tai lapsi on hoidettavana sairaalassa tai laitoksessa taikka jos siihen on muu erityinen syy.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos oikeus etuuteen on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Oikeus tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten nojalla myönnettyihin etuuksiin jatkuu tällä lailla muutettavan lain 32 §:n mukaiseen seuraavaan tarkistukseen tai 33 §:n mukaiseen lakkaamiseen asti.

2.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 847/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 b §

7 b §

Terveystuettomenot ja muut menot

Terveystuettomenot ja muut menot

Keliakiaa sairastavan 16 vuotta täyttäneen henkilön osalta muina perusmenoina otetaan lisäksi huomioon 38 euroa kuukaudessa keliakiasta johtuvien ylimääräisten ravintomenojen kattamiseksi.

Keliakiaa sairastavan 18 vuotta täyttäneen henkilön osalta muina perusmenoina otetaan lisäksi huomioon 38 euroa kuukaudessa keliakiasta johtuvien ylimääräisten ravintomenojen kattamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

sairausvakuutuslain 10 luvun 2 §:n ja 11 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/20024) 10 luvun 2 §:n 1 momentti ja 11 luvun 2 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 10 luvun 2 §:n 1 momentti laissa 678/2014 ja 11 luvun 2 §:n 4 momentti laissa 535/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Erityishoitoraha

Erityishoitoraha

2 §

2 §

Erityishoitorahan maksamisen edellytykset

Erityishoitorahan maksamisen edellytykset

Erityishoitorahaa maksetaan vakuutetulle, joka on alle 16-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä ja jolla ei ole tältä ajalta työtuloja. Vähäinen työtulo ei kuitenkaan estä erityishoitorahan maksamista. Työtulona ei oteta huomioon omaishoidontukea eikä myöskään perhehoidosta maksettavaa hoitopalkkiota.

Erityishoitorahaa maksetaan vakuutetulle, joka on alle 18-vuotiaan lapsensa sairaanhoitoon liittyvään, nopeasti kehittyvään tai vaativaan hoidolliseen vaiheeseen osallistumisen tai lapsensa kuntoutuksen vuoksi lyhytaikaisesti tai tilapäisesti estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä ja jolla ei ole tältä ajalta työtuloja. Vähäinen työtulo ei kuitenkaan estä erityishoitorahan maksamista. Työtulona ei oteta huomioon omaishoidon tukea eikä myöskään perhehoidosta maksettavaa hoitopalkkiota.

11 luku

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

Päivärahaetuuksien määrä

2 §

2 §

Vuositulo

Vuositulo

Ammattiin valmistumisella tarkoitetaan tutkinnon suorittamista. Lapsen hoitamisella tarkoitetaan vanhempainpäivärahauden

Ammattiin valmistumisella tarkoitetaan tutkinnon suorittamista. Lapsen hoitamisella tarkoitetaan vanhempainpäivärahauden

Voimassa oleva laki

jälkeistä työstä poissaoloa alle 3-vuotiaan lapsen sekä adoptiolapsen kotihoidon vuoksi taikka työstä poissaoloa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon osallistumisen vuoksi.

Ehdotus

jälkeistä työstä poissaoloa alle 3-vuotiaan lapsen sekä adoptiolapsen kotihoidon vuoksi taikka työstä poissaoloa alle 18-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon osallistumisen vuoksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20